

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN
DERS BAŞARILARI İLE
SOSYAL BECERİ DURUMLARININ
İNCELENMESİ

ASLIHAN KESKİN

DANIŞMAN ÖĞRETİM ÜYESİ
YRD. DOÇ. DR. İSMAİL TAŞLI

MANİSA

2007

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ	vi
YEMİN METNİ	ix
ÖNSÖZ	x
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
KISALTMALAR	xiii
TANIMLAR	xiv
BİRİNCİ BÖLÜM:	
GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMA ALANI AÇISINDAN SOSYAL BECERİ KAVRAMI	2
1.2. SOSYAL YETERLİLİK	3
1.2.1. Kişisel Nitelikler	4
1.2.2. Akran İlişkileri	4
1.3. SOSYAL BECERİLER	4
1.3.1. Sosyal Beceri Eksikliği	10
1.4. SOSYAL BECERİLER İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR	12

İKİNCİ BÖLÜM:

2.1. PROBLEM	16
2.2. ALT PROBLEMLER	16
2.3. AMAÇ	17
2.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	17
2.5. SINIRLILIKLAR	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

YÖNTEM	19
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ	19
3.2. ÇALIŞMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	19
3.2.1. Çalışma Evreni	19
3.2.2. Çalışma Örnekleme	19
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI	20
3.3.1. Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi	20
3.3.1.1. SBDS/TE-ÖF ve SBDS/İS-ÖF'nin Türkçe'ye Uyarlama Çalışmaları	22
3.3.1.2. SBDS/TE-ÖF ve SBDS/İS –ÖF'nin Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması	23
3.3.1.3. SBDS/TE-ÖF ve SBDS/İS-ÖF'nin Geçerlik ve Güvenilirlik Bulguları	24
3.3.1.4. Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Temel Eğitim Öğrenci Formu'nun Geçerlik ve Güvenilirlik Bulguları...	28
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	31

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR	33
4.1. ÇOCUKLARA VE AİLELERE İLİŞKİN DEMOGRAFİK BİLGİLER ...	33
4.2. ÖLÇEKLERE AİT DAĞILIMLARA İLİŞKİN BULGULAR	36
4.2.1. Bazı Demografik Faktörler ve SBDS/TE-ÖF ve SBDS/İS-ÖF'nin Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular	37
4.2.2. Araştırma Dahilindeki Okullarda Okuyan Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeyleri	44
4.2.3. Sosyal Bilgiler Ders Notuyla SBDS/TE-ÖF ve SBDS/İS-ÖF Ölçeklerinin Toplam Puanları ve Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular	48
4.2.4. Sosyal Bilgiler Ders Notuyla SBDS/TE-ÖF ve SBDS/İS-ÖF Ölçeklerinin Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular	49

BEŞİNCİ BÖLÜM:

SONUÇ VE ÖNERİLER	53
--------------------------------	----

KAYNAKÇA	58
-----------------------	----

EKLER

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Sosyal Yeterlilik Tanımları	4
Tablo 2. SBDS/İS-ÖF Maddeler Çıkartıldıktan Sonraki AFA Sonuçları (7.Sınıf)	25
Tablo 3. SBDS/İS-ÖF Madde SBDS/İS-ÖF Madde Analizi Sonuçları (7.Sınıf)	27
Tablo 4. Testin Tümüne ve Alt Ölçeklerine Ait Güvenilirlik Değerleri ..	28
Tablo 5. SBDS/TE-ÖF Maddeler Çıkartıldıktan Sonraki AFA Sonuçları (4.sınıf)	29
Tablo 6. SBDS/TE-ÖF Madde Analizi Sonuçları (4.Sınıf)	30
Tablo 7. Testin Tümüne ve Alt Ölçeklerine Ait Güvenilirlik Değerleri....	31
Tablo 8. 4. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımları	33
Tablo 9. 7.Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımları	34
Tablo 10. Araştırmaya Alınan 4. Sınıf Çocukların Yaşa Göre Dağılımları ..	34
Tablo 11. Araştırmaya Alınan 7. Sınıf Çocukların Yaşa Göre Dağılımları ..	35
Tablo 12. 4.Sınıf Öğrencilerinin Ailelerine Ait Sosyo-Ekonomik Düzey Dağılımları	35
Tablo 13. 7. Sınıf Öğrencilerinin Ailelerine Ait Sosyo-Ekonomik Düzey Dağılımları	36
Tablo 14. SBDS/TE-ÖF ve Alt Ölçeklerinin Dağılımlarına İlişkin Bulgular..	36
Tablo 15. SBDS/İS-ÖF ve Alt Ölçeklerinin Dağılımlarına İlişkin Bulgular ..	37
Tablo 16. Cinsiyetle SBDS/İS-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişkisine Yönelik MANOVA Sonuçları	38
Tablo 17. Cinsiyetle SBDS/TE-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişkisine Yönelik MANOVA Sonuçları	38
Tablo 18. Sosyal Beceri Alt Ölçekleri İle Cinsiyet Arasındaki Fark İlişkisine Dair ANOVA Sonuçları	39

	Sayfa No.
Tablo 19. Sosyo-Ekonomik Düzeyle SBDS/İS-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişisine Yönelik ANOVA Sonuçları	40
Tablo 20. 7.Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Alt Ölçekleri Puanları ile Sosyo-Ekonomik Düzeyleri Arasındaki Fark İlişisine Dair ANOVA Sonuçları	41
Tablo 21. Sosyo-Ekonomik Düzeyle SBDS/TE-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişisine Yönelik MANOVA Sonuçları	42
Tablo 22. 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Alt Ölçekleri Puanları ile Sosyo-Ekonomik Düzeyleri Arasındaki Fark İlişisine Dair ANOVA Sonuçları	43
Tablo 23. Araştırmaya Alınan Okullardaki Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeyleriyle SBDS/İS-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişisine Yönelik MANOVA Sonuçları	44
Tablo 24. 7.Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Alt Ölçekleri Puanları İle Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeyleri Arasındaki Fark İlişisine Dair ANOVA Sonuçları	45
Tablo 25. Araştırmaya Alınan Okullardaki Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeyleriyle SBDS/TE-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişisine Yönelik MANOVA Sonuçları	46
Tablo 26. 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Alt Ölçekleri Puanları İle Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeyleri Arasındaki Fark İlişisine Dair ANOVA Sonuçları	47
Tablo 27. SBDS/İS-ÖF ve Alt Ölçekleri Puanları İle Sosyal Bilgiler Puanları Arasındaki Korelasyonlar (N=244)	48
Tablo 28. SBDS/TE-ÖF ve Alt Ölçekleri Puanları ile Sosyal Bilgiler Puanları Arasındaki Korelasyonlar (N=294)	48
Tablo 29. 7. Sınıf Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Ders Notlarıyla SBDS/İS-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişisine Yönelik MANOVA Sonuçları	49

	Sayfa No.
Tablo 30. 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Alt Ölçekleri Puanları İle Sosyal Bilgiler Ders Başarıları Arasındaki Fark İlişisine Dair ANOVA Sonuçları	50
Tablo 31. 4. Sınıf Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Ders Notlarıyla SBDS/İS-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişisine Yönelik MANOVA Sonuçları	51
Tablo 32. 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Alt Ölçekleri Puanları İle Sosyal Bilgiler Ders Başarıları Arasındaki Fark İlişisine Dair ANOVA Sonuçları	52

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak sunduğum “**İlköğretim Öğrencilerinin Ders Başarıları ile Sosyal Beceri Durumlarının İncelenmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

..... / ..... / 2007

Adı ve Soyadı

ÖNSÖZ

İlköğretim dönemi, çocukların bireysel ve sosyal özelliklerinin gelişimi açısından önem arz eden bir süreçtir. Zira çocuklar bu dönemde toplumsallaşma sürecine daha etkin bir şekilde katılmaya başlar. Toplumsallaşma, karşılıklı bir etkileşimi içerir ve en geniş anlamıyla çocuğun eğitimi anlamına gelir. Bu sürece aynı zamanda “Topluma hazırlanma” diyebiliriz ki; birey, bu süreçte belli bir toplumla, daha dar anlamda ise belli bir grupla bütünleşmektedir. Birey toplumsallaşırken, toplumsal etkileşime tabi olur. Bu da belirtildiği gibi eğitim ile sağlanır. Eğitim, en bilinen tanımıyla, “Bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ve istendik davranış değişikliği oluşturma süreci”dir. Pek çok değişik unsurun temel alınmasıyla ortaya çıkan farklı nitelikteki eğitim tanımlarından anlaşılabilir; eğitimin, kişiliğin gelişmesine yardım eden ve bunu temel alan, bireyi yetişkin yaşamına hazırlayan gerekli bilgi, beceri ve davranışları içeren süreçleri kapsamasıdır.

Türk eğitim sisteminde; ilköğretimin iki kademesinde de okutulan Sosyal Bilgiler dersinin, öğrencilerin toplumsallaşma sürecindeki en etkili unsurlardan biri kabul edilen sosyal becerilerinin gelişimine olan etkisini ortaya çıkarmaya yönelik olarak uygulanan bu tez çalışmasının, ülkemizde yapılacak daha geniş çaplı akademik çalışmalara katkıda bulunmasını sağlamaktır.

Çalışmamda yardımını benden esirgemeyen aileme, danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. İsmail TAŞLI ve Doktora Öğrencisi Serdal SEVEN’e teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

ASLIHAN KESKİN

ÖZET

Sosyal ilişkiler, insan yaşamının her döneminde oldukça büyük bir öneme sahiptir. Hızlı toplumsal değişme dolayısıyla, artık bireyler gündelik hayatlarını sürdürebilmek için daha fazla bilgi ve beceriye ihtiyaç duymaktadırlar. Çağımız dünyasında etkin bir yaşam sürmesini istediğimiz çocukların, başkalarıyla iyi geçinmek konusunda elde edecekleri bilgi ve beceriyi küçük yaşta kazanmalarına yardımcı olmak zorundayız (Altınköprü,1979:133). Kazanılması gereken bu davranışları, “sosyal beceriler” olarak tanımlayabiliriz. Sosyal beceriler, toplumsal olarak kabul görece ve hem kişinin kendisini hem de karşısındaki bireyler açısından yararlı davranabilme becerisidir. Bireyler eğer yeterli sosyal becerilere sahip ise, sosyal ilişkilerinin de sağlıklı olması kolaylaşır.

İnsan sosyal bir varlıktır. Dolayısıyla insanlar bir arada yaşama eğilimindedirler. Fakat bu eğilim bazı insanlarda rahat başarılabilen bir durum arz ederken, bazı insanlar için daha farklı şekilde tezahür eder ve sosyal fobik, utangaç, sıkılğan vb. şekilde nitelendirebilirler. Burada ise, devreye sosyal beceriler girer.

Bu tez çalışmasında, ülkemizdeki ilköğretim okullarında okutulan sosyal bilgiler dersinin; öğrencilerin sosyal beceri gelişimine olan etkisi ölçülmesi amaçlanmış ve akademik başarı ile sosyal beceri durumu arasındaki ilişkinin niteliği belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu amaçla; çalışmamızın Birinci Bölümü’nde, Araştırma Alanı Açısından Sosyal Beceri Kavramı ve bununla ilgili yapılan çalışmalar irdelenmiş; İkinci Bölümü’nde ise, Karşıyaka İlçesi’nde belirlenen beş okulda eğitim gören öğrencilerin sosyal beceri durumlarını ölçen ölçek uygulanmış, sonuçlar gerekli istatistik işlemlerle analiz edilmiştir.

ABSTRACT

In every period of life social interaction is always of high importance. Due to swift social changes individuals are in need of greater knowledge and skills for their everyday lives. In nowadays world, if we want children to live an active life, we have to help them gain the knowledge and skills for getting along with others at an early age (Altınköprü, 1979:133). The behaviour that has to be learned can be named ....social skills.... Social skills lead to acceptance by society and to valuable behaviour for oneself and for others. Adequate social skills help oneself in building healthier social relationships. Humans are social beings. Thus, people always favour living together with others. Whereas this approach is comfortable for some, it appears to be different for others and can lead to social phobic, reserved, discomfoting, etc. situations. And that is where social skills get involved.

This thesis aims at measuring the impact of Social Knowledge subjects as they are currently taught in Primary Schools in Türkiye on the development of social skills of pupils, and at identifying the relation between academic success and social skills level. For it, in the first part of the paper research about the term of social skills has been completed, and, in the second part, the social skills level of selected pupils from five schools in Karşıyaka have been measured and the results have been analysed via appropriate statistical tools.

KISALTMALAR

AFA	:	Açımlayıcı Faktör Analizi
İS	:	İkinci Seviye
KMO	:	Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterlik Ölçüsü
ÖF	:	Öğrenci Formu
SBDS	:	Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi
TE	:	Temel Eğitim

TANIMLAR

Sosyal Beceri: Başkalarının olumlu tepkiler vermesine sağlayan; olumsuz tepkileri önleyebilecek nitelikte becerilere sahip olmak, her birey açısından oldukça önemli bir unsurdur. İnsan, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılacak sosyal açıdan kabul edilebilir olan davranışlara sahip olmak ister. Bu davranışlar genel olarak sosyal beceri olarak isimlendirilebilir.

Atılganlık: Herhangi bir etkinlik veya sosyal ilişkiler bağlamında, bireyin ilgili ortama katılma aşamasında gösterdiği istekli girişimciliği anlatır.

Özkontrol: Bireyin duygusal ve psikomotor tepkilerini denetim altına almasını ifade eder.

Empati: Kişinin kendisini başkalarının yerine koyarak, başkalarının ne hissettiğini anlamaya çalışmasını ve değerlendirebilmesini ifade eder.

İşbirliği: Bireylerin ortak çalışma ortamına ayak uydurabilmesini, başkalarıyla birlikte çalışmalar yapmasını ifade eder.

Alt Sosyo-ekonomik Düzey: Aylık geliri 500 YTL'den az; ve 500 ile 750 YTL olan ailelerin gelir düzeyini anlatır.

Orta Sosyo-ekonomik Düzey: Aylık geliri 750 ila 1500 YTL olan ailelerin ekonomik düzeylerini ifade eder.

Üst Sosyo-ekonomik Düzey: Aylık geliri 1500 YTL'den fazla olan aileleri ifade eder.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Erken çocukluk dönemi eğitmenleri, her zaman çocuğun sosyal gelişimine önem vermiştir. Son 20 yılda yapılan araştırmalar; 6 yaşına kadar çocukların minimal düzeyde sosyal becerileri edinemedikler takdirde, hayatları boyunca risk altında olma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteriyor. Birebir ilişkiler; kişinin sosyal ve zihinsel gelişmesinde büyük rol oynamaktadır. Yetişkinlerin çocuklar üzerinde dikkat etmesi gereken en temel nokta; IQ'su, hangi sınıfta olduğu ve sınıf içerisindeki davranışları değil, diğer çocuklarla ilişkilerinin nasıl olduğudur (Akt. McClellan and Katz, 1993).

Çocuklardaki sosyal becerilerin gelişimi, onların çevreleriyle kurdukları ilişkilerle şekillenmektedir. Çocuklarda gözlenen sosyal davranışlar ve buna bağlı olarak gelişen sosyal beceriler, yaşın ilerlemesine bağlı olarak artmakta ve karmaşıklaşmaktadır.

Çocukların aile içerisinde başlayan sosyal ilişkileri, yaşın ilerlemesine bağlı olarak akranlarını da içine alacak şekilde gelişme gösterir. Ortalama yedi ile on bir yaşları arasını kapsayan ve eğitim sürecinde ilköğretim birinci kademeye tekabül eden dönem, gerek akran ilişkileri gerekse genel anlamda sosyalleşme açısından büyük bir öneme sahiptir. Bunun temel sebebi, çocuğun alışkın olduğu aile ortamının dışında; okul, öğretmen ve arkadaş çevresine girmesidir. Bu dönemde akranlarla kurulan ilişkiler, çocuğun ileriki yaşantısındaki sosyal becerilerine ve kimlik gelişimine önemli etkiler yapmaktadır.

Sosyal etkileşim, insan yaşamının vazgeçilmez bir parçasıdır. Yaşamını ilişkiler ağı içerisinde sürdüren insanın uyumunda ve mutlu olmasında, sağlıklı sosyal etkileşimin büyük payı vardır. Çocuğun sosyal davranışı; etkileşiminde olduğu iki önemli grubun, ailenin ve akranların tepkileri bağlamında ele alınmalıdır. Çocuklar ilk ilişkilerini kurdukları yetişkinlere bağımlı ve onlara göre daha güçsüzdürler. Yani; çocuk-yetişkin ilişkisi, bir çeşit eşitsizliğe dayanır. İlerleyen yaşlarda ise, çocukların akranlarıyla olan ilişkileri giderek önem kazanır (Grusec ve Lytton, 1988). Çocuklar; neyi kabul edip, neyi reddedeceğini, akranlarının kendilerine verdikleri tepkilerden

öğrenir. Sosyal beceriler, güç eşitliğine ya da onun mücadelesine dayalı ilişkiler içerisinde öğrenilir. Çocuğun akranları tarafından kabulü, onun yeterli sosyal beceriye sahip olmasıyla doğrudan ilişkilidir (Çetin & Bilbay & Kaymak, 2003).

1.1. ARAŞTIRMA ALANI AÇISINDAN SOSYAL BECERİ KAVRAMI

Eğitimin tanımında olduğu gibi, sosyal beceri kavramının da pek çok değişik tanımı vardır. Kelimenin aslı, İngilizce “Social Skills” kelimesinden gelmekte ve çoğul olarak ifade edilmektedir. Beceri, bir tek hedefe yönelik becerikli davranışın ortaya konma sürecidir. Yani; sosyal beceriler, belli davranışları ifade ederken, sosyal beceri süreci ifade eder.

Kupersmidt ve Patterson (1994); okul ortamındaki akran ilişkilerinin çocukların ileriki akademik duygusal ve davranışsal uyumları üzerinde çok büyük etkisi olduğunu; Walker ve McSonnell (1995), okul hayatlarında sosyal olarak yetersiz olan çocukların, ileriki yaşantılarında akademik başarı açısından riskli bir durum teşkil ettiğini belirtmiştir.

Bu bağlamda, Campbell ve Spersitein’e (1994) göre; sosyal açıdan becerikli olan çocukların, akademik açıdan da daha yeterli olmalarının nedeni, üretici sosyal etkileşim için gerekli olan becerilerin birçoğunun aynı zamanda akademik görevler için de gerekli olmasıdır.

Parke ve arkadaşları (1998); çocukların sosyal ve akademik yaşamları arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla, 2000’den fazla çocuk üzerinde kapsamlı bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar; sosyal beceriler ve akademik yeterliğin tutarlı olarak birbirini etkilediğini, akademik yeterliğin nedensel olarak sosyal yeterlik üzerinde etkili olduğunu ve bunun da tekrar sosyal yeterliği etkilediğini ve bunun da yine nedensel olarak akademik yeterliği etkilediği şeklinde bir döngü olarak ortaya çıktığını; ilköğretimin ilk iki yılı süresince devamlı olarak reddedilen çocukların; devamlı olarak kabul gören çocuklara göre, akademik güçlüklerle yönelik risk taşıdığını göstermektedir.

Bacanlı (1999) ise; sosyal beceriler kavramı üzerinde durulmasının başlıca nedenleri olarak, toplumsal yaşamın hızla değişmesi, özel eğitime muhtaç çocukların toplumsal yaşama kaynaştırılması çalışmalarının önem kazanması ve annelerin iş hayatına katılmasını göstermiştir.

Sonuç olarak; son yıllarda sosyal beceriler, yukarıda belirtilen çeşitli nedenler dolayısıyla üzerinde oldukça durulan bir araştırma alanı olmuştur.

1.2. SOSYAL YETERLİLİK

Sosyal yeterlik; çocuğun çevresine başarılı bir şekilde uyumunu ifade eder. Bu; okul başarısı, sosyal beceri ve akran ilişkileri terimleriyle dar anlamda ifade edilebilir (Masten & Coatsworth, 1998). Yeterliğin gelişmesi çocukla çevrenin etkileşiminin bir sonucudur.

Gelişim literatüründe “sosyal yeterlilik” terimi, sıklıkla üzerinde çalışılan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu terim hakkında araştırmacıların oluşturduğu ortak görüşler bulunmaktadır (Yeates & Selman, 1989). Bunun yanında pek çok yazar sosyal yeterliliğin tanımıyla ilgili çok farklı görüşler ortaya atmışlardır. Tablo 1’de bu görüşler ve bu görüşleri ortaya artan araştırmacılar sunulmuştur:

Tablo 1. Sosyal Yeterlilik Tanımları

Yazar	Sosyal Yeterlilik Tanımı
Attili (1990: 241)	Sosyal başarı
Ford (1982: 323)	Sosyal bağlamda belirlenmiş hedefleri, pozitif gelişimle sonuçlanacak uygun anlamları kullanarak kazanma
Duck (1989: 92)	Arzulanan ürünleri başarma yeteneği ve değişik durumlara uyum gösterme
Goldfried ve D’Zurilla (1969:161)	Bir bireyin onu rahatlatarak değişik problem durumlarına uygun tepki gösterebilme yeterliliği ve etkililiği
Howes (1987: 253)	Başarılı sosyal işlevselliği yansıtan davranış
Ogbu (1981: 414)	Kültürel olarak belirlenmiş ödevleri gerçekleştirme yeteneği
Rubin ve Rose-Krasnor (1992: 285)	Sosyal etkileşimde eş zamanlı olarak pozitif ilişkiyi koruyarak kişisel hedefleri başarma yeteneği
Taylor ve Asher (1984:57)	Belirli sosyal durumlara uygun kişisel hedefleri benimseme ve hedeflere ulaşmada etkili davranışsal stratejileri yerine getirme
Weinstein (1969: 755)	Kişilerarası ödevleri becerme yeteneği. Başkalarının verdiği tepkileri yönetme yeteneği
White (1959:297)	Organizmanın çevreyle etkili etkileşim kapasitesi
Yeates ve Selman (1989: 66)	Sosyal bilişsel becerilerin gelişimi ve duygusal kontrol kapasitesi içeren ve belirli durumlarda kendisi ve diğerleriyle ilgili karar verme davranışlarının performansına aracılık eden bilgi.

NAEYC (National Association for the Education of Young Children) tarafından çocuklarda gözlenebilir sosyal yeterlilik davranışları belirlenmiştir (Akt. Kostelnik ve diğerleri, 2002). Bu davranışlar şunlardır:

1.2.1. Kişisel Nitelikler

Çocuk;

1. Genelde pozitif ruh halindedir, aşırı bir şekilde öğretmene bağlı değildir.
2. Genelde, kuruma veya programa istekli olarak gelir.
3. Terslenme ve geri çevrilime durumlarıyla başa çıkabilir.
4. Diğerleriyle empati kurma yeteneği gösterir.
5. Bir veya iki arkadaşıyla pozitif ilişkisi vardır; onları koruma davranışı gösterir.
6. Ortamda olmadıklarında onları özler.
7. Mizahi davranışlar gösterir.
8. Yalnız başına müzmin olarak zekâsını göstermez.

1.2.2. Akran İlişkileri

Çocuk;

1. Diğer çocuklar tarafından ihmal ve reddedilmeden daha ziyade, genellikle kabul görür.
2. Bazen diğer çocuklar tarafından oyuna, arkadaşlığa ve çalışmaya davet edilir.

1.3. SOSYAL BECERİLER

Çocuk genellikle;

1. Diğerlerine olumlu yaklaşır.
2. Tercihlerini ve isteklerini net bir şekilde ifade eder ve her davranışına ve durumuna sebep gösterir.

3. Haklarını uygun bir şekilde arar.
4. Zorbalar tarafından kolaylıkla gözü korkutulamaz.
5. Düş kırıklıklarını ve kızgınlıklarını diğerlerine ve kendisine zarar vermeksizin etkin olarak ifade eder.
6. Oyun ve çalışmada devam eden gruplara girmekte zorlanmaz.
7. Süren etkinliklerden payı olduğuna dair sürmekte olan tartışmalara girer. Kolayca kurallara uygun bir biçimde fikrinden dönebilir.
8. Diğerlerine ilgi gösterir; bilgilerini diğerlerinin istenilen bilgileriyle uygun şekilde değiştirebilir.
9. Diğerleriyle uygun şekilde görüşür ve uzlaşır.
10. Diğerlerinin oyunlarını veya işlerini bozucu uygunsuz hareketler göstermez.
11. Kendi etnik grubu dışındaki yetişkin ve akranlarını kabul eder ve onları sever.
12. Diğer çocuklarla gülümseyerek, başını sallayarak ve uygun jestlerle sözsüz etkileşimde bulunur.

Sosyal yeterlikle sosyal beceri aynı kavram değildir. Sosyal yeterlik, bireyin belli durumdaki performansının genel niteliği hakkında sosyal yargı bildiren geniş bir kavramdır. Sosyal beceri ise, sosyal durumda sergilenen davranış biçimidir. Sosyal olarak yeterli olan bireyler sosyal beceriye de sahiplerdir. Ancak bireylerin sahip oldukları bu becerileri, hangi durumlarda ve nasıl kullanacaklarını yeterince öğrenmemiş olmaları, sosyal beceri eksikliğini doğurmaktadır. (Hops, 1983).

Sosyal becerilerin ne olduğuyla ilgili üzerinde anlaşılan tek bir tanım yoktur. Son yıllarda sosyal beceriler için sayısız tanımlamalar düşünülmüştür. Bu tanımlardan bazıları aşağıda sunulmuştur:

Walker & McConnel'e (1995) göre; sosyal yeterlik, belli bir sosyal temsilci (öğretmen, akran, ebeveyn) tarafından verilen bir sosyal görevde, bir bireyin performansının yeterliğine dair özetleyici ve değerlendirici bir yargıya işaret etmektedir. Sosyal beceriler ise, bu gibi sosyal görevleri yerine getirmek için kullanılan daha özel stratejilerdir.

Bullock (1988) sosyal yeterliği; çocuklar, arkadaşları ve onlara bakan yetişkinler arasındaki olumlu ve doyurucu etkileşimler olarak tanımlamaktadır.

Atılgan (2001) sosyal becerinin; aleni davranış (kişisel güvenlik duygusu, uyum yeteneği), grup ilişkileri (grup kabulü, arkadaşlık), sosyal bilinçten (perspektif kabul yeteneği, sosyal problem çözme yetenek) oluşan bir kavram olduğunu açıklamıştır.

Michelson ve diğerleri (1981); sosyal beceri tanımlarında altı ortak noktanın bulunduğunu belirtmektedirler. Bunlar:

1. Öğrenme ile kazanılır.
2. Sözel ve sözel olmayan özel davranışlardan oluşur.
3. Tepki ve davranışları başlatmada etkilidir.
4. Diğerlerinden gelen olumlu sosyal pekiştireçleri arttırır.
5. Karşılıklı ilişkilerde gerekli zamanlamaya ve etkileşime dayalı davranışlardır.
6. Diğerlerinin sosyal statüsü, cinsiyeti ve yaşı gibi faktörlerden etkilenir,

şeklinde sıralanır.

Kelly (1982), sosyal beceriyi; çevreden olumlu pekiştireç sağlayan veya devam ettiren kişiler arası ilişki durumlarında kullanılan öğrenilmiş davranışlar olarak görmektedir. Bu tanımda, sosyal beceriler;

1. Olumlu pekiştireçlere neden olacak davranış,
2. Kişiler arası ilişkilerde sergilenebilir davranış,
3. Tanımlanabilir davranış

olarak ele alınmaktadır.

Cartledge ve Milburn (1983); sosyal beceri tanımlarının çoğunda, şu öğelerin ortak olduğunu belirtmektedirler:

1. Başkalarının olumlu tepkiler vermesine yol açacak ve olumsuz tepkileri engelleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılacak, sosyal olarak kabul edilebilir olan öğretilmiş davranışlar olarak sosyal beceriler,
2. Çevrede etki bırakan, hedefe yönelik davranışlar olarak sosyal beceriler,
3. Duruma özgü ve sosyal içeriğe göre değişen sosyal beceriler,
4. Hem belirli gözlenebilir davranışlar, hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeler içeren davranışlar olarak sosyal becerilerdir.

Marlowe (1986) ise, sosyal becerileri; kişiler arası durumlarda, kişinin kendisi dahil insanların duygu, düşünce ve davranışlarını anlama ve bu anlayışa uygun davranma yeteneği olarak tanımlamaktadır.

Hargie ve diğerleri (1994), sosyal beceriyi; "hedefe yönelik, ilişkiler arası duruma özgü, öğrenilebilir ve bireyin kontrolü altındaki davranışlar" olarak görmektedir. Onlara göre sosyal beceri davranışları ile ilgili altı temel öge şöyle sıralanabilir:

1. Hedefe yöneliklik,
2. İlişkiler arası, özel hedeflere ulaştırıcı,
3. Duruma uygun,
4. Tanımlanabilir davranış ünitesi,
5. Öğrenilebilir,
6. Bireyin bilişsel kontrolü altında olan davranışlardır.

Yukarıda verilen tanımlar incelendiğinde; sosyal beceri, kişiler arası ilişkilerde sosyal bilgiyi alma, çözümlenme ve anlamının yanı sıra uygun tepkilerde bulunma, hedefe yönelik ve sosyal bağlama göre değişen, hem gözlenebilir hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlar olarak anlaşılmaktadır.

Gresham & Elliott (1988)'e göre birey sosyal beceriye sahip olmakla çeşitli avantajlar elde edecektir. Bunlardan bazıları:

- a. Akran kabulü,
- b. Diğer önemli insanların değerlendirmesi,
- c. Akademik başarı,
- d. Benlik kavramı,
- e. Okul uyumudur.

Calderalla & Merrell; sosyal becerinin boyutlarını ayrıntılı olarak sınıflandırmak için araştırma yapmışlardır. Öncelikle; kapsamlı alan çalışması sonucunda çocuk ve ergenlerle yürütülecek yirmi bir araştırma belirlemişlerdir. Bu çalışmaların gözden geçirilmesi ve yapılan meta analizler sonucu çocuk ve ergen sosyal becerilerinde, beş boyut saptanmıştır. Bu boyutlar ve kapsadıkları belirli beceriler şunlardır (Atılğan, 2001):

1. Akran İlişkileri Becerileri:

- Arkadaşlarını takdir etme,
- İhtiyaç duyduğu zaman arkadaşlarından yardım isteme onlara yardım etme,
- Oyuna ve etkileşime arkadaşlarını davet etme,
- Arkadaşlarıyla konuşma ve tartışmalara katılma,
- Arkadaşlarının haklarını savunma,
- Arkadaşlarının duygularına duyarlı olma,
- Arkadaşlarıyla yaptığı çalışmalarda liderlik rolü üstlenme,
- Kolaylıkla arkadaşlık kurma,
- Espri anlayışına sahip olma şeklindedir.

2. Kendini Kontrol Etme Becerileri:

- Kızgınlığını kontrol etme,
- Problem ortaya çıktığında serinkanlı olma,
- Kurallara uyma, sınırlarını kabul etme,
- Uygun düşmeyen durumlarda başkalarıyla uzlaşma,
- İyi eleştiriler alma, başkalarının eleştirilerini kabul etme şeklindedir.

3. Akademik Becerileri:

- Bağımsız olarak çalışma, bağımsız olarak görevini başarma,
- Öğretmenin yönergelerini dinleme ve gerçekleştirme,
- Serbest zamanlarını uygun bir şekilde kullanma,
- İhtiyaç duyduğunda uygun bir şekilde yardım isteme şeklindedir.

4. Uyma Becerileri:

- Talimatlara uyma,
- Kuralları takip etme,
- Materyalleri, oyuncaklarını ve kendisine ait olan diğer şeyleri paylaşma,
- Ödevini bitirme, diğer sorumluluklarını yerine getirme,
- Yapıcı eleştiriye uygun şekilde tepkide bulunmadır.

5. Atılganlık Becerileri:

- Başkalarıyla konuşmak için girişimde bulunmak,
- Oyun oynamak için arkadaşlarını davet etmek,
- Kendisi için güzel şeyler yapma ve söyleme,
- Aşına olmadığı kuralları sorma,
- Karşı cins ile rahat olma,
- Yeni insanlara kendini tanıtmak,
- Duygularını ifade etme,
- Çalışmalara ve gruba uygun bir şekilde katılmadır.

Elliott & Gresham (1989); sosyal beceriyi engelleyen kusurları dört farklı kategoriye ayırmışlardır.

1. İlk tip kazanım bozukluklarıdır. Davranışın gerçekleşmesi için gerekli olan beceriye dönüşmesini engelleyen kusurların neden olduğu; öğrencilerin sosyal beceriyi sergileme performansı gösterememeleriyle oluşur.
2. İkinci tip problemlili davranışların ön plana çıktığı kazanım bozukluklarıdır. Çocuğun kendini, sosyal becerileri öğrenme konusunda duygusal olarak

engellediğinde ortaya çıkar. Örneğin hiperaktif çocuklar, kaygı ve endişeli çocuklar sosyal becerileri kazanmaya konsantre olamazlar.

3. Üçüncü tip performans bozukluklarıdır. Çocukların uygun beceriyi öğrendikleri, fakat davranışa dökmeyi seçmedikleri durumlarda ortaya çıkar.
4. Davranışların engellediği performans bozukluklarıdır. Çocukların beceriyi öğrendikleri fakat, problem davranışlarının o beceriyi uygulamayı engellediği durumlarda ortaya çıkar. Bu; problemlili davranışın sosyal beceriye baskın çıktığı durumlarda olur.

Davranışlar, problemlili sosyal becerilere işaret etmektedir. Göstergeler, sosyal beceri kusurlarının şunları içerdiğini ortaya çıkarmıştır(Atılğan, 2001):

- a. Zayıf sosyal algı,
- b. Algı kusuru,
- c. Diğerlerinin duygularını algılamadaki zafiyet,
- d. Sosyalleşme ve arkadaş edinme sorunu,
- e. Aile ilişkileri sonucu ortaya çıkan problemler,
- f. Okuldaki sosyal engellerdir.

1.3.1. Sosyal Beceri Eksikliği

Sosyal beceri eksikliği, bir bireyin davranış repertuarında belirli sosyal davranışların olmamasına işaret eder. Bu, kişinin sosyal beceri davranışını gerçekleştireceği gerekli bilgilere sahip olmadığı anlamına gelir. Diğer taraftan; sosyal beceri eksikliğine sahip biri, sorun yaşadığında, sosyal beceri performansı gösterebilir. Fakat; uygun sıklık ile belirli durumlarda gösterilmesi gereken uygun sosyal beceri davranışını gösteremez (King, 2000).

Gresham ve Elliot (1990); bu tanımı dört taraflı sınıflama şemasıyla genişletmişlerdir. Bu şema iki davranış boyutunda birleştirilmiştir: Bu, sosyal beceriler ve engelleyici problem davranışlarıdır. Böylece çocuklar; engelleyici problem

davranışlarıyla veya engelleyici problem davranışları olmadan, beceri kazanma veya performans eksikliğine sahip olabilirler. Engelleyici problem davranışları; içsel (örneğin; anksiyete, depresyon) veya dışsal (örneğin; saldırganlık, düşüncesizce davranma) olabilir. Bu engelleyici davranışlar, sosyal becerilerin hem kazanımının hem de performansının eksikliği olarak varsayılmıştır. Bu anlayış önemlidir; çünkü hem sosyal becerilerin kavramsallaşmasında hem de bireyin sosyal beceri eksikliğini gidermek için strateji geliştirilmek istendiğinde faydalı olacak bir format sunar (King, 2000). Elliot ve Gresham; sosyal beceri eksikliği için bir model önermişlerdir. Bu modele göre bu eksiklikler beş faktörün sonucu olabilir (Akt.Zinc ve Elias, 1993:141):

1. İpucu veya fırsat eksikliği veya pro-sosyal davranış sergileme,
2. Sosyal becerileri engelleyici problem davranışlarını hazır bulma,
3. Bilgi eksikliği,
4. Pro-sosyal davranış performansında yeterli uygulama ve dönütün alınmaması,
5. Davranış performansı için pekiştirme eksikliğidir.

Sosyal becerilerdeki yetersizliğin sonuçları üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar, düşük sosyal becerilerin çocuklukta yaşanan zorluklar ve ileri yaşlarda yaşanabilecek uyumsuzluklarla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Akran ilişkileri zayıf ve yetersiz olan çocuklar; psikolojik, davranışsal ve sosyal alanlarda yaşamlarının sonraki döneminde rahatsızlık yaşama eğilimindedirler. Bunlar arasında okul başarısızlığı, şiddet, psikopatoloji ve suça eğilim sayılabilir (Çetin ve diğerleri, 2003).

Sosyal yeterlilik beceriksizliği evde, okulda, oyunda, yaşamın her aşamasına dokunacaktır. Araştırmalar, zayıf sosyal becerilerin öğrenme eksiklikleri için başlıca etken olduğunu göstermektedir. Sosyal durumları yanlış okuma, diğerlerine duyarlı davranmama ve sosyal itilme acısı çekme, öğrenme yetersizliği için önemli sosyal problem göstergeleridir (Bryan, 1991).

Sosyal becerilere etki eden risk faktörleri Thornberry (1994), tarafından üç grupta incelenmiştir:

- 1. Bireysel risk faktörleri:** Bazı yeni doğanların özellikleri ve karakterleri, mizaçları ve bilişsel yetenekleri sonraki davranışları için risk faktörü olabilir. Merkezi sinir sistemi bozuklukları, düşük tolerans gücü, saldırgan davranışlara yatkınlık, yabancılaşma, bireysel risk faktörlerindedir.
- 2. Ailesel ve toplumsal risk faktörleri:** Aile özellikleri ve sosyal faktörler risk faktörleri olabilir. Bunlar arasında; ailenin düşük geliri nedeniyle beslenme yetersizlikleri, baskı, çocuğun yeterince kontrol edilememesi, çocukla aile arasındaki zayıf bağlanma durumu, çocukla toplum arasında zayıf bağlanma durumları gösterilebilir.
- 3. Okulla ilişkili risk faktörleri:** Bunlar arasında, öğretmenle bağlanma sorunları, cezalandırma, üst üste başarısızlıklar, okula olan zayıf adaptasyon gösterilebilir.

1.4. SOSYAL BECERİLER İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Gresham ve diğerleri (1996); düşük akademik başarı gösteren ve öğrenme güçlüğü çeken 7 – 12 yaş çocuklarını araştırmışlardır. Bu araştırmada; beceri, akademik başarı, sosyal beceriler, problem davranışlar, algısal motor beceriler ve okul tarihi ile ilgili 41 ölçek karşılaştırılmıştır. Sosyal becerileri ölçmek amacıyla; her öğrenci için, öğretmenleri tarafından SBDS öğretmen formu doldurulmuştur. SBDS kullanılarak alınan grup puanları arasında işbirliği, atılganlık ve öz-kontrol beceri alanları normal düzeyde olmasına rağmen farklılık bulunmamıştır. Buna karşılık; bütün gruplarda içselleşmiş davranış problemleri, hiperaktivite ve dikkatsizlik puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Elliott ve diğerleri (1989); özürlü olmayan okul öncesi çocukların sosyal becerilerine demografik durum, aile statüsü, problem davranışlarının sıklığı ve dil becerisi değişkenlerinin etkisini incelemiştir. Araştırmada, SBDS Öğretmen ve Ebeveyn Formları ve Anaokulu Envanteri kullanılmıştır. Ölçekler, çocuğun annesi ve öğretmeni tarafından doldurulmuştur. Öğretmenlerin puanlamasından elde edilen

bulgular; cinsiyet, dil becerisi ve aile yapısı arasında anlamlı farklılıkların olduğunu göstermektedir. Özellikle kızlar daha fazla pro-sosyal davranışlar sergilerlerken, erkekler daha çok problem davranışlar göstermektedirler. Dil becerisi iyi olan okul öncesi çocuklar; ortalama veya düşük seviyede dil becerisine sahip olan okul öncesi çocuklara göre daha fazla pro-sosyal davranışlar sergilemekte, bunun yanında daha az problem davranışlar göstermektedirler. Böylece; bu araştırma cinsiyet, dil becerisi ve aile yapısının, okul öncesi çocukların sosyal davranışlarında anlamlı olarak rol aldığını ortaya koymuştur.

Poweless ve Elliott (1993); yerli Amerikan okul öncesi çocuklarının sosyal becerilerinin kültürler arası etkilerini, SBDS Öğretmen ve Ebeveyn Formlarını kullanarak ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu amaçla, 50 yerli Amerikan ve 50 Kafkas çocuk araştırmaya dâhil edilmiştir. Amerikan ve Kafkasyalı çocuklar, benzer bir eğitim programına tabi tutulmuşlardır. Buna göre; ebeveynler tarafından doldurulan ölçek puanları işbirliği, atılganlık ve öz-kontrol becerisi alt ölçeklerinde, Amerikan çocuklarla Kafkasyalı çocuklar arasında bir fark bulunamamıştır.

Ruggiero (2002); düşük gelirli ailelerin çocuklarının akademik başarılarıyla sosyal beceri ve cinsiyet arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmaya; 109 erkek, 110 kız çocuk katılmıştır. Araştırmada, sosyal beceriler SBDS ile ölçülmüştür. Sonuç olarak; cinsiyet ve sosyal becerilerin, matematik ve okuma derslerindeki başarıya etkisinin olmadığını göstermiştir. Ayrıca SBDS'nin alt ölçekleri olan öz kontrol, işbirliği ve atılganlık ile de matematik ve okuma derslerindeki başarı arasında ilişki bulunamamıştır. Bu araştırmada ayrıca; SBDS'nin alt ölçekleri ile elde edilen bulgulardan cinsiyete göre, öz kontrolle başarı durumları arasında ilişki bulunmazken; işbirliği ve atılganlık becerileri ile cinsiyete göre başarı durumu arasında ilişki bulunmuştur.

Friedman (1998); yaptığı araştırmada, öğretmen ve öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin, sosyal becerilere, problem davranışlarına yönelik algılarını karşılaştırmıştır. Araştırmada; sosyal becerileri, akademik başarıyı ve problem davranışlarını ölçmek amacıyla SBDS kullanılmıştır. Sonuçlar, alt öğrenme güçlüğü gruplarının farklı işbirliği, öz-kontrol ve atılganlık becerilerine sahip olduklarını

göstermiştir. Ayrıca, öğretmen ve öğrenci görüşleri arasında da önemli derecede çelişki görülmüştür.

Cessna (2000); engelli ve engelli olmayan okul öncesi çocukları arasında, sosyal beceriler olarak anlamlı farklılık olup olmadığının tespiti amacıyla araştırma yapmıştır. Araştırmada veriler SBDS öğretmen ve ebeveyn formlarıyla toplanmış ve öğretmen ve ebeveyn görüşleri arasındaki farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın örneklemini Arizona, West Phoenix'teki okullarda bulunan 3-5 yaşındaki 174 çocuk oluşturmuştur. Engelli çocuklar, engel durumlarına göre sınıflandırılmışlardır. Sonuç olarak; engelli olmayan çocukların SBDS puanları hem ebeveyn değerlendirmesinde hem de öğretmen değerlendirmesinde yüksek çıkmıştır. Ayrıca öğretmen ve ebeveyn değerlendirmeleri arasında oluşturulan engel gruplarına karşı önemli farklılaşmalar görülmüştür. Bunun yanında öğretmen ve ebeveyn puanları SBDS'nin alt ölçeklerine göre de değişiklikler göstermiştir.

Topukçu (1982); yaptığı araştırmada, "Atılganlık Eğitimi" adı altında verdiği sosyal beceri eğitiminin, ilkokul çocuklarının atılganlık düzeyine etkisini araştırmıştır. Araştırmacı, Balâ bölgesindeki iki ilkokulun 5. sınıf öğrencilerinden kız erkek karışık 21 deney 21 kontrol grubu oluşturmuştur. Deney grubuna 6 haftalık atılganlık eğitimi verilmiştir. Öğretmene hatasını söyleme, sınıfta söz alma, misafire "hoş geldin" diyebilme, istemediği şeylere karşı "hayır" diyebilme gibi beceriler anlatılıp gösterilmiş, yapabilen öğrencilere pekiştireçler verilmiştir. Araştırmacının kendisi tarafından geliştirilen atılganlık envanteri, ön test ve son test ölçümlerinin çözümleri sonucundaki bulgulardan elde edilen verilere göre, atılganlık eğitiminin çocukların atılganlık düzeyini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Gottman ve diğerleri (1975); sosyal etkileşim, sosyal beceri, popülerite üzerine betimsel bir araştırma yapmışlardır. Denekler orta ve alt gelirli ailelerin çocuklarının okuduğu okulların 3. ve 4. sınıflarından alınan 198 öğrenciden oluşmuştur. Arkadaş sayısı, sosyo-ekonomik düzey ve sınıf düzeyi değişken olarak kabul edilmiştir. Bu araştırmada iki ayrı ölçüm yapılmıştır. Birinci ölçümde her bir çocuğa, bireysel olarak uygulanan testler sonucunda yüz yüze duyguları ifade etme, arkadaşlık yapma konusunda bilgi ve beceri düzeyleri ile yardım etme, rol alma gibi becerileri ölçülmüştür. İkinci ölçümde ise, deneklerin sınıf içerisindeki sosyal etkileşimleri doğal

ortamda, gözlem yapılarak saptanmıştır. Ölçümden elde edilen sonuçlar; sınıf içinde popüler ve popüler olmayan çocukların, arkadaşlığın nasıl yapılacağı ile ilgili bilgilerinde farklılık bulunmuş, sınıf içerisinde popüler olan çocukların popüler olmayanlara göre çevreleri ile daha iyi etkileşimlerde buldukları ve onlardan da olumlu tepkiler aldıkları görülmüştür.

Hawkins ve diğerleri (1992); sosyal ilişkilerdeki kaliteyi arttırmak için bir “Sosyal Gelişim Projesi” geliştirmiştir. Seattle Bölgesi’nin ilk ve ortaokullarında bağımsız testler ve nesnel standartlar kullanılarak, bu programın uygulanmadığı okullarla kıyaslayıp, değerlendirilmiştir. Sonuç olarak; erkekler daha az saldırgan, kızlar kendine zarar vermeye daha az eğimli, aileyle ve okulla daha olumlu ilişkiler, uyuşturucuya başlama, daha az suç işleme okuldan uzaklaştırılma ve disiplin cezalarında azalma olduğu, standart başarı puanlarında artma görülmüştür.

Aydın (1985) tarafından yapılan bir çalışmada; çocuklarda öğrenilmiş çaresizliğe özgü yükleme biçimi ile arkadaş ilişkilerinde başarısızlık arasında bir bağıntının bulunup bulunmadığı ve öğrenilmiş çaresizliğe özgü yükleme biçimini ortadan kaldırmada, dolayısıyla arkadaş ilişkilerinde başarının artırılmasında, sosyal beceri ve sosyal başarı eğitimlerinden hangisinin daha etkili olduğu incelenmiştir. Araştırmada 4. ve 5. sınıflarda okuyan 233 kız ve 239 erkek olmak üzere, toplam 472 denek kullanılmıştır. Eğitim sürecinin bitmesinden sonra uygulanan tekrar ölçümler sonucu; ilk ölçümlerle karşılaştırılarak, aradaki farklılıklar araştırılmıştır. Sonuçlar, sosyal beceri eğitiminin öğrenilmiş çaresizliğe özgü yükleme biçimini ortadan kaldırmada ve arkadaş ilişkilerinde başarıyı arttırmada, sosyal başarı eğitiminden daha etkili olduğunu göstermiştir.

Yüksel (1997) tarafından yapılan araştırma; üniversite öğrencilerine verilen sosyal beceri eğitiminin, öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırma, Gazi Eğitim Fakültesi’nde okuyan 66 kişilik bir grup üzerinde yapılmıştır. Bu öğrencilerden 33’ü kontrol grubuna alınmıştır. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri, sosyal beceri envanteri ile ölçülmüştür. Deney grubu; dokuz haftalık bir beceri eğitiminin, öğrencilerin sosyal beceri düzeyini olumlu yönde etkilediği şeklindedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. PROBLEM

İlköğretimde okullarında okutulan Sosyal Bilgiler dersinin; öğrencilerin kişisel gelişimine ve topluma entegre olma aşamasında, öğrencilere ne kadar yardımcı olduğu tartışılmalıdır. Bu nedenle; mevcut Sosyal Bilgiler dersinin, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmelerinde ne kadar etkili olduğunu tespit etmek gerekmektedir.

2.2. ALT PROBLEMLER

1. 4. ve 7. sınıfta öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile sosyal bilgiler ders başarıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. 4. ve 7. sınıfta öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
3. 4. ve 7. sınıfta öğrencilerin alt sosyal beceriler olan işbirliği, empati, öz-kontrol ve atılganlık becerileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
4. 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler ders başarılarıyla; alt sosyal beceriler olan işbirliği, empati, öz-kontrol ve atılganlık becerileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
5. 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler ders başarılarıyla; alt sosyal beceriler olan işbirliği, empati, öz-kontrol ve atılganlık becerileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
6. 4. ve 7. sınıf öğrencilerinin cinsiyet, sosyo-ekonomik düzeyleri ile sosyal beceriler arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
7. 4. ve 7. sınıf öğrencilerinin, ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri ile sosyal beceriler arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

2.3. AMAÇ

Bu araştırmanın temel amacı; İlköğretim Sosyal Bilgiler dersini alan 4. ve 7.sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini tespit ederek, sosyal beceri düzeyleri ile ders başarıları arasındaki ilişkiyi saptamaktır.

2.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Sosyal Beceriler, küçük yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılması gereken ve tüm yaşam boyu gerekli olan becerilerdir. Bu beceriler, toplumsal uyumu ve bireyin sosyalleşmesini sağlayan önemli dinamiklerdir. Toplumsal uyum ve bireyin sağlıklı sosyalleşmesi sağlandığında ise toplumda insan haklarına daha fazla riayet edilecek ve üretim artacaktır.

Erken yaşlarda, bireyin sosyal ve duygusal olarak tanınması; bireyin sonraki yaşamını şekillendirecek birtakım bilgiler sağlayacaktır. Bu bilgiler, bireyin hem sosyal ve duygusal olarak yeterli olmasını; hem de akademik olarak başarılı olmasına katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmanın; mevcut Sosyal Bilgiler Ders programının, öğrencilere sosyal beceri kazandırıp kazandırmadığını tespit etmesi noktasında program hazırlayıcılara bilgi vermesi beklenmektedir. Diğer taraftan; öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin tespit edilmesiyle de ülkemizdeki sosyal beceri eğitiminin bulunduğu noktanın tartışmaya açılması umulmaktadır.

2.5. SINIRLILIKLAR

Bu çalışma,

1. 2005- 2006 öğretim yılında İzmir Karşıyaka'da belirlenen beş ilköğretim okulunda eğitim gören 295'i 4. sınıf ve 244'ü ise 7.sınıf öğrencileriyle,
2. Normal gelişim gösteren ve aileleriyle yaşayan çocuklarla,

3. Sosyal becerilerin alt kategorilerinden olan işbirliği, öz-kontrol, atılganlık becerileri; akademik durumları olarak da okul müdürlüklerinden alınan yıl sonu ders notlarıyla,
4. Çocukların sosyal becerileriyle ilgili bilgi kaynaklarından Sosyal Beceri anketine verdikleri cevaplarla,
5. Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Temel Eğitim Öğrenci Formu; Sosyal Beceri Sistemi İkinci Seviye Öğrenci Formu ölçekleri ile sınırlıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; sırasıyla araştırmanın modeline, evren ve örneklemine, verilerin toplanmasına ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma; betimsel genel tarama modellerinden, ilişkisel tarama modeline sahiptir. Araştırma verileri, görüşme tekniğinden soruşturma yaklaşımı ile toplanmıştır (Karasar, 2003).

3.2. ÇALIŞMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evren ve örnekleme aşağıda açıklanmıştır:

3.2.1. Çalışma Evreni

Araştırmanın evrenini, 2005–2006 eğitim-öğretim yılında İzmir İli Karşıyaka ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilköğretim okulları oluşturmuştur.

Araştırmada, evrendeki çocukların tümüne ulaşılması zaman, maliyet ve kontrol güçlükleri nedeniyle mümkün olamayacağından; verilerin seçilecek örneklemden toplanmasının uygun olduğuna karar verilmiştir.

3.2.2. Çalışma Örnekleme

Araştırmanın örneklemini İzmir Karşıyaka ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı:

- Zihni Üstün İlköğretim Okulu
- Fevzipaşa İlköğretim Okulu
- Aydoğdu İlköğretim Okulu

- Karşıyaka İlköğretim Okulu
- Cumhuriyet İlköğretim Okulu

oluşturmuştur. Örneklemeye dahil olan toplam öğrenci sayısı 539'dur. Bu öğrencilerin 295'i 4.sınıf, 244'ü ise 7.sınıfta öğrenim görmektedir.

Okulların seçiminde, sosyo-ekonomik düzey kriter olarak alınmıştır. Uygulama yapılan sınıflar, sayı itibariyle birbirine orantılı şekilde oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda; Zihni Üstün İlköğretim Okulu ile Fevzipaşa İlköğretim Okulu, bulunduğu bölge itibariyle, çoğunlukla düşük gelir seviyesine sahip ailelerin çocuklarının gittiği bir okul olup; Aydoğdu İlköğretim Okulu, sosyo-ekonomik olarak, orta düzeye sahip ailelerin çocuklarının eğitim gördüğü bir okuldur. Cumhuriyet ve Karşıyaka İlköğretim Okulları ise, daha çok yüksek gelir seviyesine sahip ailelerin çocuklarının öğrenim gördüğü okullardır.

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Bu araştırmada; veri toplama aracı olarak 4. sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerini ölçmek için "Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Temel Eğitim Öğrenci Formu (Social Skills Rating System Elementary Student Form)", 7. sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerini ölçmek için ise, "Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi İkinci Seviye Öğrenci Formu (Social Skills Rating System Secondary Level Student Form)" kullanılmıştır. Öğrencilerin akademik başarı puanları, okul müdürlüklerinden alınan öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders notlarıyla belirlenmiştir.

3.3.1. Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi

Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi (SBDS); okul öncesi, temel öğretim ve ortaokul öğrencilerinin, okul ve aile tarafından şekillendirilen sosyal davranışlarını sınıflandırarak açıklayan standart bir testtir. Ölçek; sosyal problemlere katkısı olduğu inancından dolayı, sosyal becerilerde problem davranışları ve akademik yeterlik ölçeklerini de içermektedir (Gresham ve Elliot, 1990).

SBDS genel olarak; sosyal beceri, sosyal problemler ve akademik yeterliği ölçmek için ebeveyn, öğretmen ve öğrenci formlarını kullanır. SBDS'nin ebeveyn ve öğretmen formları üç gelişimsel seviyeye ayrılmıştır. Bunlar:

- Okul öncesi (3–5 yaş),
- Temel eğitim (anaokulundan 6. sınıfa kadar)
- Orta öğretim (7.sınıftan 12. sınıfa) şeklindedir.

Öğrenci Formu, öğrenci 3. sınıfta yeterli derecede okuma kapasitesine sahip olduğunda uygulanmaya başlar.

SBDS formları üç alt ölçeğe ayrılmaktadır: Bunlar; işbirliği (cooperation), atılganlık (assertion), öz-kontrol (self-control)'dür. Ebeveyn versiyonunda ek olarak sorumluluk (responsibility) alt ölçeği bulunmaktadır. Buna karşılık öğrenci formunda da empati (empathy) alt ölçeği bulunmaktadır.

SBDS formları 20 dakika içinde doldurulabilir. Materyaller, samimi bir ortamda uygulanır. Böylece profesyonel olmayan kişilerin doldurduğu ölçek daha doğru sonuçlar verebilir. SBDS elle 5 dakika gibi bir süre içinde puanlanabilir. Ölçeğin standardizasyonunda, 3–10 yaşında 4.170 öğrenci için öğretmen ve ebeveynlerin doldurdukları formlar belirleyici olmuştur. Örneklem geniş olarak alınmıştır. Kızlar ve erkekler hemen hemen eşit sayıdadır. Geliştirilen normlar, geniş sınıf ve seviye gruplar tarafından kullanılabilir niteliktedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ölçeğin standardizasyonu için Gresham ve Elliott (1990) tarafından belirlenmiştir. Buna göre; SBDS'nin değişik formlarının ortalama Alpha Güvenilirlik katsayısı sosyal beceriler için .90 ve test-tekrar test korelasyonu ise, .85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığı .83-.94 arasında tespit edilmiştir. SBDS-ÖF'nin geçerliği için “Sosyal Davranış Değerlendirmesi”, “Çocuk Davranışları Öğretmen Raporu Formu” ve “Harter Öğretmen Puanlama Ölçeği” ölçekleriyle karşılaştırılarak tutarlılıklara bakılmıştır. Sonuçlar .44 ile .70 arasında bulunmuştur (Diperna & Volpe, 2005; Oprea, 1998).

Bu ölçekte, sosyal beceriler ve problem davranışları davranış seviyeleri (düşük, ortalama, üstün) şeklinde ifade edilir. SBDS ile standart puanlar yüzde oranları,

güvenirlilik hesapları istatistiksel işlemleri yapılabilir ve davranış seviyeleri belirlenebilir.

Bu çalışmada, SBDS Temel Eğitim Seviyesi Öğrenci Formu ve SBDS İkinci Seviye Öğrenci Formu kullanılmıştır. Form dahilindeki işbirliği, atılganlık, öz-kontrol ve empati alt ölçekleri ile değerlendirmeler yapılmıştır.

3.3.1.1. SBDS/TE-ÖF ve SBDS/İS-ÖF'nin Türkçe'ye Uyarlanma Çalışmaları

Araştırmanın Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Temel Eğitim Öğrenci Formu (Social Skills Rating System Elementary Student Form) ve Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi İkinci Seviye Öğrenci Formu (Social Skills Rating System Secondary Student Form) ölçekleri için uyarlama çalışmaları sırasıyla; çeviri çalışmaları, uzman ve öğretmen görüşü alınması aşamaları sonucunda tamamlanmıştır. Bu süreçler aşağıda açıklanmıştır:

SBDS/TE-ÖF ve SBDS/İS-ÖF ölçeklerinin öncelikle çeviri çalışmaları yapılmıştır. Bu kapsamda bu ölçekler iki İngilizce dil uzmanı ve araştırmacı tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Türkçe'ye çevrilen maddeler bir alan uzmanı tarafından düzenlenmiş, sonrasında başka bir İngilizce dil uzmanı tarafından tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. Her iki çeviri birebir karşılaştırılarak anlam karşılığına bakılmış, Türkçe ve İngilizce formlar arasında farklılık olmadığı belirlenmiştir. Türkçe'ye çevrilen ölçekler Türk Dili uzmanı tarafından incelenmiş, uzmanların önerileri doğrultusunda tekrar düzenlenmiştir. Son olarak araştırmacı tarafından önce İngilizce, sonra da Türkçe anlam karşılığı tekrar gözden geçirilmiş, gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Ölçeklerde yer alan ifadelerin Türk Kültürü için uygunluğunun, ölçülmek istenilen özellikleri ölçmedeki yeterliği, Psikoloji ve PDR alanında çalışan 7 uzmanın görüşüyle incelenmiştir. Uzmanlardan, ölçekte yer alan her bir maddeyi, amaca uygunluk bakımından “Uygundur”, “Uygun Değildir” şeklinde değerlendirmeleri ve ölçeklerde yer alan maddeleri geliştirmeye yönelik önerilerde bulunmaları istenmiştir.

Yedi alan uzmanına form gönderilmesine rağmen; iki uzmandan geri bildirim alınamamış, ölçeğin değerlendirilmesi, beş alan uzmanının görüşüne göre yapılmıştır.

SBDS/TE-ÖF ölçeği için; uzmanlardan gelen görüşler her madde için değerlendirilmiştir. Bu kapsamda her madde için beş uzmandan, en az en az üçünün “Uygun değildir” cevabı vermesi durumunda maddenin testten atılması; ikisinin bu cevabı vermesi durumunda da öneriler doğrultusunda düzeltilmesi kararlaştırılmıştır. Hiçbir madde üç ve üzeri uzman tarafından uygun değildir şeklinde kodlanmamıştır.

3.3.1.2. SBDS/TE-ÖF ve SBDS/İS-ÖF'nin Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması

Ölçeklerin Geçerlik ve Güvenilirlik çalışması kapsamında öncelikli olarak, Zihni Üstün İlköğretim Okulu'nda tesadüfi olarak seçilen 10 öğrenci 4.sınıf ve 15 öğrenci de 7.sınıf öğrencisi olmak üzere, toplam 25 öğrenciye; ölçeklerin uygulanmasına bağlı olarak, metinlerin anlaşılabilirliğini ve ortaya çıkabilecek herhangi bir aksaklığın var olup olmadığını belirlemek amacıyla ön uygulama yapılmıştır.

Ön uygulamaya göre; uygulama süresi SBDS/TE-ÖF için 5 dakika, SBDS/İS-ÖF için ise 6 dakika olarak bulunmuştur. Ölçeklerin anlaşılabilirliği ve uygulama ortamıyla ilgili herhangi bir aksaklık tespit edilmemiştir.

Araştırmada kullanılan SBDS ölçeklerinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması için Zihni Üstün İlköğretim Okulu ve Aydoğdu İlköğretim Okullarından, SBDS/TE-ÖF için 131 4.sınıf; SBDS/İS-ÖF için ise, 123 7. sınıf öğrencisi tesadüfi örnekleme denek olarak alınmıştır. Ölçeklerin geçerlikleri, Açıklayıcı Faktör Analizi ve t-testi istatistiksel yöntemleriyle yapılmıştır. Güvenilirlikleri ise, Alpha Cronbach ile bulunmuştur.

3.3.1.3. SBDS/İS-ÖF'nin Geçerlik ve Güvenilirlik Bulguları

SBDS/İS-ÖF Sosyal Beceri Bölümü, Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile incelenmiştir. AFA; belli bir yapıyı ölçmek amacıyla oluşturulan çok sayıda gözlenebilir değişkenden (maddeler), az sayıda değişkene (faktöre) ulaşmayı amaçlayan bir değişken azaltma tekniğidir (Büyüköztürk, 2006). Veri yapısının analiz için uygunluğunu değerlendirmek amacıyla, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örnekleme Yeterlik Ölçüsü 0.60 olarak hesaplanmıştır. Bu; veri yapısının faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

AFA analiz sonuçları, anlamlı olan ve isimlendirilebilen dört faktörlü bir yapının varlığını göstermiştir. Faktörler, toplam varyansın % 50,78'ini açıklamaktadır. "Atılganlık" olarak isimlendirilen birinci faktör varyansın % 23.68'ini; "Öz-kontrol" olarak isimlendirilen ikinci faktör varyansın % 10.23'ünü, "Empati" olarak isimlendirilen üçüncü faktör % 9.89'unu ve "İşbirliği" olarak isimlendirilen dördüncü faktör ise, varyansın % 7'sini açıklamaktadır. Faktörün maddelerde açıkladığı ortak varyans ise, % 31–72 arasında değişmektedir. Faktörlerin yük değerlerinin tamamının .45 ve üstünde olduğu görülmektedir. Ancak 14. (yük değerleri=.204, .330, .175) ve 30. (Yük değerleri= .258, .315) maddelerde yük değerleri düşük çıktığı gibi, birden çok faktörün görece olarak yaklaşık yük değerine sahip olduğu da görülmüştür. Bu nedenle bu maddelerin ölçekten çıkarılması uygun bulunmuştur. Kalan diğer 37 madde için aynı analizler tekrar edilmiştir.

Tablo 2.'de, maddeler çıkarıldıktan sonra yapılan AFA sonuçları verilmiştir.

Tablo 2. SBDS/İS-ÖF Maddeler Çıkartıldıktan Sonraki AFA Sonuçları (7.Sınıf)

Faktör/Madde	Ortak Varyans				
		Faktör1	Faktör2	Faktör3	Faktör 4
ATILGANLIK					
M26	0,65	0,78	0,13	-0,16	-0,10
M31	0,55	0,72	-0,06	0,06	0,27
M17	0,71	0,67	0,39	0,14	-0,26
M4	0,49	0,66	0,07	0,26	0,00
M16	0,53	0,64	0,26	0,00	-0,22
M38	0,70	0,63	0,45	-0,06	0,27
M10	0,72	0,62	0,45	0,08	0,36
M8	0,36	0,58	-0,32	-0,20	-0,03
M28	0,46	0,53	0,09	0,06	0,34
M39	0,48	0,53	0,25	0,34	0,17
M23	0,54	0,51	0,41	0,16	0,26
M24	0,32	0,45	0,10	0,22	0,06
ÖZ-KONTROL					
M11	0,67	0,17	0,78	0,06	0,14
M18	0,58	0,27	0,64	0,08	-0,01
M32	0,66	0,27	0,70	0,28	0,04
M27	0,53	0,35	0,65	-0,11	0,09
M15	0,56	0,08	0,65	0,36	-0,19
M9	0,66	0,46	0,64	-0,16	-0,03
M3	0,58	-0,14	0,56	-0,25	0,41
M34	0,50	0,32	0,53	-0,23	0,32
M7	0,51	0,38	0,48	0,33	0,09
EMPATİ					
M6	0,69	0,14	-0,03	0,82	0,11
M22	0,67	-0,03	0,07	0,80	0,11
M12	0,62	0,21	-0,03	0,74	0,18
M5	0,55	-0,13	0,09	0,71	0,04
M13	0,59	0,04	0,42	0,62	0,13
M21	0,38	0,03	-0,01	0,59	0,15
M36	0,54	0,20	0,46	0,52	0,05
M19	0,34	0,16	-0,07	0,46	-0,24
M25	0,31	0,00	0,07	0,46	0,05
İŞBİRLİĞİ					
M29	0,50	0,20	0,01	0,21	0,63
M37	0,38	-0,06	0,11	-0,03	0,62
M33	0,44	-0,06	0,27	0,09	0,62
M2	0,56	0,42	-0,21	-0,11	0,61
M20	0,41	-0,38	0,19	0,14	0,49
M1	0,33	0,18	0,20	-0,25	0,45
M35	0,54	0,32	0,32	0,36	0,45
ÇIKARILANLAR: M14, M30					

Maddeler çıkartıldıktan sonra, veri yapısının analiz için uygunluğunu değerlendirmek amacıyla hesaplanan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örneklem Yeterlik Ölçüsü 0.61 olarak hesaplanmıştır. Bu da veri yapısının faktör analizi için uygunluğunu göstermektedir.

Maddeler çıkarıldıktan sonraki AFA sonuçları, anlamlı olan ve isimlendirilebilen dört faktörlü bir yapının varlığını tekrar göstermiştir. Faktörler, toplam varyansın % 52,91'ini açıklamaktadır.

“Atılganlık” olarak isimlendirilen birinci faktör, varyansın % 24.81'ini; “Öz-kontrol” olarak isimlendirilen ikinci faktör, varyansın % 10.52'sini; “Empati” olarak isimlendirilen üçüncü faktör % 10.29'unu ve “İşbirliği” olarak isimlendirilen dördüncü faktör, varyansın % 7.9'unu açıklamaktadır. Faktörün maddelerde açıkladığı ortak varyans ise, % 30–70 arasında değişmektedir. Faktörlerin yük değerlerinin tamamının .45 ve üstünde olduğu görülmektedir.

Ölçek puanlarına göre oluşturulan üst ve alt % 27'lik grupların madde puanları arasındaki farklar t-testi ile incelenmiştir.

Tablo 2.'deki t-testi sonuçlarına göre, testteki bütün maddelerin % 27'lik üst ve % 27'lik alt gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur.

Ölçekte yer alan maddelerin, analiz sonuçlarında, madde-toplam korelasyonları 0,30 ile 0,99 arasında değiştiği ve t değerlerinin anlamlı ($p < .05$) olduğu görülmektedir. Buna göre, ölçekteki maddelerin ölçülen özellik bakımından çocukları yeterince ayırt ettiği ve ölçülen özellik bakımından homojen oldukları söylenilebilir.

Tablo 3.'te, SBDS-İS-ÖF ölçeğinin madde analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3. SBDS/İS-ÖF Madde Analizi Sonuçları (7.Sınıf)

Madde	Madde-Toplam Korelasyonu	Ortalama		T
		Üst %27	Alt %27	
M1	0,36	3,00	1,88	5.70
M2	0,35	2,55	2,08	2.21
M3	0,30	2,41	1,70	4.13
M4	0,40	3,00	1,96	5.57
M5	0,63	2,68	1,61	5.80
M6	0,70	2,77	2,0.8	2.47
M7	0,72	2,27	1,35	2.90
M8	0,83	3,59	1,35	2.51
M9	0,95	2,23	2,00	4.40
M10	0,87	3,18	1,39	5.14
M11	0,89	3,00	1.81	5.62
M12	0,95	2,91	1,26	3.69
M13	0,96	3,45	1,70	3.78
M14	0,95	3,09	1,65	2.65
M15	0,98	2,72	1,30	2.38
M16	0,97	3,23	1,35	3.07
M17	0,97	3,55	1,57	3.10
M18	0,93	3.73	1.88	3.13
M19	0,91	4,41	1,09	2.35
M20	0,99	4,05	1,09	2.43
M21	0,99	3,41	1,39	2.42
M22	0,99	3,59	1,35	2.51
M23	0,98	3,73	1,70	2.18
M24	0,99	3,73	2,04	2.73
M25	0,99	3,55	1,30	2.17
M26	0,98	3,95	1,70	2.15
M27	0,98	4,00	2,00	2.84
M28	0,98	3,50	1,40	2.78
M29	0.98	3,77	1,65	2.79
M30	0.98	4,05	1,09	2.43
M31	0,98	3,86	2,09	2.36
M32	0.98	4,27	1,70	2.36
M33	0.98	4,00	1,30	1.94
M34	0.99	4,41	1,09	2.35
M35	0,99	4,05	2,30	2.18
M36	0,99	4,32	1,65	2.76
M37	0.99	4,09	1,30	3.77

**P<.01

SBDS/İS-ÖF'den elde edilen puanların güvenilirliği, Alpha Cronbach katsayısıyla hesaplanmış, sonuçlar Tablo 4.'te verilmiştir:

Tablo 4. Testin Tümüne ve Alt Ölçeklerine Ait Güvenilirlik Değerleri

	Alpha Cronbach	Madde sayısı
Toplam	0,88	37
Atılganlık	0,79	12
Öz-kontrol	0,80	9
İşbirliği	0,83	9
Empati	0,78	7

Tablo 4 incelendiğinde; alpha değeri SBDS/İS-ÖF Sosyal Beceri Bölümü'nün tümü için .88, Atılganlık faktörü için .79, Öz-kontrol faktörü için .80, İşbirliği faktörü ve Empati için ise, .78'dir. Testin tümü ve alt ölçekler için puanların güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

3.3.1.4. SBDS/TE-ÖF'nin Geçerlik ve Güvenilirlik Bulguları

Veri yapısının analiz için uygunluğunu değerlendirmek amacıyla hesaplanan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örnekleme Yeterlik Ölçüsü 0.69 olarak hesaplanmıştır. Bu da veri yapısının faktör analizi için uygunluğunu göstermektedir.

AFA analiz sonuçları SBDS/TE-ÖF, anlamlı olan ve isimlendirilebilen dört faktörlü bir yapının varlığını göstermiştir. Faktörler, toplam varyansın % 51,17'sini açıklamaktadır. "İşbirliği" olarak isimlendirilen birinci faktör varyansın % 25.80'ini; "Atılganlık" olarak isimlendirilen ikinci faktör varyansın % 10.00'unu, "Empati" olarak isimlendirilen üçüncü faktör % 8.22'sini ve "öz-kontrol" olarak isimlendirilen dördüncü faktör varyansın % 7.15'ini açıklamaktadır. Faktörün maddelerde açıkladığı ortak varyans ise, % 30-73 arasında değişmektedir. Faktörlerin yük değerlerinin tamamının .46 ve üstünde olduğu görülmektedir. Ancak 4. (yük değerleri= .25-, .18, .19, .16) , 15. (Yük değerleri= .38, .22 .29) ve 28. (Yük değerleri= .38, .23) maddelerde yük değerleri düşük çıktığı gibi birden çok faktörün görel olarak yaklaşık

yük değerine sahip olduğu görülmüştür. Bu nedenle, bu maddelerin ölçekten çıkarılması uygun bulunmuştur. Kalan diğer 28 madde için aynı analizler tekrar edilmiştir.

Tablo 5.'te, maddeler çıkarıldıktan sonra yapılan AFA sonuçları verilmiştir.

Tablo 5. SBDS/TE-ÖF Maddeler Çıkarıldıktan Sonraki AFA Sonuçları (4.sınıf)

Faktör/Madde	Ortak Varyans	Madde Yük Değeri			
		Faktör1	Faktör2	Faktör3	Faktör 4
İŞBİRLİĞİ					
M27	0,73	0,76	0,05	0,31	0,24
M18	0,67	0,73	0,32	0,16	0,11
M10	0,61	0,73	0,14	-0,02	0,24
M3	0,64	0,71	0,09	0,27	-0,24
M19	0,49	0,69	0,05	-0,02	-0,10
M29	0,63	0,67	0,35	0,14	0,21
M16	0,50	0,64	-0,02	0,28	-0,10
M31	0,51	0,57	-0,13	0,15	0,39
M22	0,60	0,54	0,54	0,01	0,09
M17	0,55	0,49	0,31	0,44	-0,14
M1	0,26	0,46	0,19	-0,08	-0,09
ATILGANLIK					
M2	0,62	-0,2	0,7	0,1	0,1
M5	0,60	0,2	0,6	-0,2	0,4
M30	0,50	0,3	0,6	0,2	0,0
M8	0,61	0,5	0,6	0,0	0,0
M25	0,45	-0,3	-0,6	-0,1	0,1
M14	0,44	0,1	0,6	0,3	0,1
M23	0,41	0,0	0,6	0,3	0,0
EMPATİ					
M13	0,71	0,25	0,27	0,76	-0,03
M7	0,65	0,30	-0,07	0,75	-0,04
M11	0,49	0,02	0,21	0,67	0,01
M6	0,70	0,32	0,32	0,63	0,30
M12	0,38	-0,01	0,09	0,60	0,11
ÖZKONTROL					
M20	0,58	0,04	0,22	-0,09	0,72
M21	0,57	0,15	-0,22	0,08	0,70
M9	0,48	0,16	0,00	-0,09	0,67
M26	0,50	-0,23	0,21	0,23	0,59
M24	0,52	-0,21	0,10	0,39	0,57
ÇIKARILANLAR					
M15		-0,38	0,22	0,29	0,07
M4		-0,25	-0,18	0,19	-0,16
M28		0,01	0,38	0,23	0,10

Maddeler çıkartıldıktan sonra, veri yapısının analiz için uygunluğunu değerlendirmek amacıyla hesaplanan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örnekleme Yeterlik Ölçüsü 0.70 olarak hesaplanmıştır. Bu da veri yapısının faktör analizi için uygunluğunu göstermektedir. Maddeler çıkarıldıktan sonraki AFA analiz sonuçları, anlamlı olan ve isimlendirilebilen dört faktörlü bir yapının varlığını tekrar göstermiştir. Faktörler, toplam varyansın % 54,92'sini açıklamaktadır. “İşbirliği” olarak isimlendirilen birinci faktör varyansın % 28.1'ini; “Atılganlık” olarak isimlendirilen ikinci faktör varyansın % 10.32'ünü, “Empati” olarak isimlendirilen üçüncü faktör % 8.71'ini ve “öz-kontrol” olarak isimlendirilen dördüncü fakör varyansın % 7.8'ini açıklamaktadır. Faktörün maddelerde açıkladığı ortak varyans ise, % 26–73 arasında değişmektedir. Faktörlerin yük değerlerinin tamamının .45 ve üstünde olduğu görülmektedir.

Ölçek puanlarına göre oluşturulan üst ve alt %27'lik grupların madde puanları arasındaki farklar t-testi ile incelenmiştir.

Tablo 6.'da, SBDS/TE-ÖF Ölçeğinin Madde Analizi Sonuçları verilmiştir.

Tablo 6. SBDS/TE-ÖF Madde Analizi Sonuçları (4.Sınıf)

Madde	Madde-Toplam Korelasyonu	Ortalama		t
		Üst %27	Alt %27	
M1	0,42	2,80	2,31	4,05
M2	0,34	2,03	1,66	3,35
M3	0,51	2,97	2,50	3,20
M5	0,44	2,73	2,03	4,67
M6	0,90	2,93	1,66	11,94
M7	0,72	2,90	2,00	6,49
M8	0,76	2,83	2,09	8,59
M9	0,30	2,90	2,50	3,42
M10	0,74	2,97	2,22	7,85
M11	0,50	2,67	1,88	4,60
M12	0,61	2,70	1,82	6,94
M13	0,69	2,90	1,72	7,96
M14	0,61	3,00	2,50	4,82
M16	0,49	3,00	2,75	2,78
M17	0,71	2,83	1,94	6,54
M18	0,71	2,87	1,69	7,45
M19	0,45	2,83	2,44	3,26
M20	0,32	2,80	2,44	2,91
M21	0,37	3,00	2,53	4,27
M22	0,72	2,80	2,00	7,44
M23	0,42	2,70	2,03	3,84
M24	0,44	2,90	2,41	4,66
M25	0,39	2,22	1,43	5,85
M26	0,39	2,70	2,00	3,45
M27	0,78	3,00	2,06	7,67
M29	0,75	2,97	1,69	8,22
M30	0,79	2,63	1,34	9,80
M31	0,64	1,97	1,97	6,22

**P<.01

Tablo 6'daki t-testi sonuçlarına göre; testteki bütün maddelerin %27'lik üst ve %27'lik alt gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Ölçekte yer alan maddelerin madde-toplam korelasyonları 0,30 ile 0,90 arasında değişmektedir. Buna göre ölçekteki maddelerin ölçülen özellik bakımından çocukları yeterince ayırt ettiği ve ölçülen özellik bakımından homojen oldukları söylenilebilir.

SBDS/TE-ÖF'dan elde edilen puanların güvenilirliği Alpha Cronbach katsayısıyla hesaplanmış, sonuçları Tablo 7'de verilmiştir:

Tablo 7. Testin Tümüne ve Alt Ölçeklerine Ait Güvenilirlik Değerleri

	Alpha Cronbach	Madde sayısı
Toplam	0,91	28
İşbirliği	0,88	11
Atılganlık	0,81	8
Empati	0,77	5
Öz-kontrol	0,80	4

Tablo 7. incelendiğinde; Alpha Cronbach değeri, SBDS/TE-ÖF Sosyal Beceri Bölümü'nün tümü için .91, İşbirliği faktörü için .88, Atılganlık faktörü için .81, Empati faktörü için .77 ve öz-kontrol için .80'dir. Testin tümü ve alt ölçekler için puanların güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi ölçeği ile toplanan verilerin analizlerinde; frekans, yüzde, aritmetik ortalama gibi betimsel istatistiklerin yanı sıra, araştırmanın alt problemlerini cevaplamak amacıyla Tek Yönlü ANOVA, MANOVA ve Pearson Momentler Korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Analizler SPSS 10.0 istatistik programı ile yapılmıştır.

Araştırmanın alt amaçlarına yönelik analizler aşağıda özetlenmiştir:

1. Çocukların sosyal beceri düzeyleri ve akademik başarı durumlarıyla cinsiyet,yaş, sosyo-ekonomik düzey durumları arasındaki ilişkiler Tek Yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. İkili gruplar arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için MANOVA kullanılmıştır.
2. Sosyal beceri düzeyleri ve alt faktörleriyle, akademik başarı arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Korelasyon Katsayısı ile belirlenmiştir.
3. Çocukların cinsiyet, yaş ve sosyo-ekonomik düzeylerine durumlarına göre oluşturdukları her bir grupta ölçeklerden aldıkları puanlar arasındaki korelasyonlar, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile hesaplanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgular şu şekilde gruplanmıştır;

- Çocuklara ve anne-babalarına ilişkin demografik bilgiler, Tablo 8–13 arasında verilmiştir.
- Ölçeklere ait dağılımlara ilişkin bulgular, Tablo 14–15 arasında verilmiştir.
- Bazı demografik faktörlerle SBDS/TE-ÖF ve SBDS/İS-ÖF ölçeklerinin alt Ölçekleri arasındaki ilişkilere ait bulgular, Tablo 16-32 arasında verilmiştir.

4.1. ÇOCUKLARA VE AİLELERE İLİŞKİN DEMOGRAFİK BİLGİLER

Cinsiyete Göre Dağılım:

Tablo 8 ve 9’da araştırmaya alınan 4. ve 7.sınıf çocuklarının cinsiyete göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 8. 4. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımları

	Frekans	Yüzde %
Kız	135	45,8
Erkek	160	54,2
Toplam	295	100

Tablo 8. incelendiğinde 4.sınıf öğrencilerinin %45,8’ inin kız, %54,2’sinin erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 9. 7. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımları

	Frekans	Yüzde %
Kız	120	49,2
Erkek	124	50,8
Toplam	244	100,0

Tablo 9.'da görüldüğü gibi 7.sınıf öğrencilerinin %49,2'sini kızlar; %50,8'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Yaşa Göre Dağılım:

Tablo 10-11'de araştırmaya alınan 4. ve 7. sınıf öğrencilerinin yaşa göre dağılımları verilmiştir:

Tablo 10. Araştırmaya Alınan 4. Sınıf Öğrencilerinin Yaşa Göre Dağılımları

	Frekans	Yüzde %
9	13	4,4
10	237	80,3
11	41	13,9
12	4	1,4
Toplam	295	100,0

Tablo 10.'da görüldüğü gibi araştırmaya alınan 4. sınıf öğrencilerinin % 4,4'ü 9 yaşında; % 80,3'ü 10 yaşında; % 13,9'u 11 yaşında ve % 1,4'ü de 12 yaşındadır. Buna göre 4.sınıf öğrencilerin büyük çoğunluğunu 10 yaşındaki öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 11. Araştırmaya Alınan 7. Sınıf Öğrencilerinin Yaşa Göre Dağılımları

	Frekans	Yüzde %
12	4	1,6
13	208	85,2
14	25	10,2
15	5	2,0
16	2	0,8
Toplam	244	100,0

Tablo 11.'de araştırma dahilindeki 7.sınıf öğrencilerinin % 1,6'sını 12 yaşındaki öğrenciler; % 85,2'sini 13 yaşındaki öğrenciler; % 10,2'sini 14 yaşındaki öğrenciler; % 2,0'ını 15 yaşındaki öğrenciler ve % 0,8'ini ise 16 yaşındaki öğrenciler oluşturmaktadır.

Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Dağılım:

Tablo 12. 4. Sınıf Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeyinin Dağılımları

	Frekans	Yüzde %
Alt sosyo-ekonomik Düzey	39	13,2
Orta Sosyo-ekonomik Düzey	205	69,5
Üst Sosyo-ekonomik Düzey	51	17,3
Toplam	295	100

Tablo 12. incelendiğinde 4.sınıf öğrencilerinin ailelerinin % 13,2'sinin alt sosyo-ekonomik düzeyde; % 69,5'inin orta sosyo-ekonomik düzeyde ve % 17,3'ünün de üst sosyo-ekonomik düzeyde olduğu görülmektedir. Sonuçlar orta sosyo-ekonomik düzeyde olan ailelerin oranının diğerlerine göre fazlalık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 13. 7. Sınıf Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeyinin Dağılımları

	Frekans	Yüzde %
Alt sosyo-ekonomik Düzey	28	11,5
Orta Sosyo-ekonomik Düzey	133	54,5
Üst Sosyo-ekonomik Düzey	83	34,0
Toplam	244	100,0

Tablo 13'e göre, çocukların ailelerinin % 54,5'i orta sosyo-ekonomik düzeyde; %34,0'ü üst sosyo-ekonomik düzeyde ve % 11,5'si alt sosyo-ekonomik düzeyde oldukları görülmüştür. Sonuçlara göre, çocukların aileleri çoğunlukla orta sosyo-ekonomik düzeyde dağılım göstermektedir.

4.2. ÖLÇEKLERE AİT DAĞILIMLARA İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 14'te SBDS/TE-ÖF ve alt ölçeklerinin dağılımlarına ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 14. SBDS/TE-ÖF ve Alt Ölçeklerinin Dağılımlarına İlişkin Bulgular

	Aritmetik ortalama	Standart Sapma
SBDS-ÖF	68,6814	6,57868
İş birliği	29,5288	3,34090
Atılgnlık	19,3571	2,51378
Empati	10,9254	1,53680
Öz kontrol	9,3559	1,75122

Tablo 14. incelendiğinde; İşbirliği puanlarının aritmetik ortalamasının 29,5288, standart sapmasının ise 6,57868; Atılgnlık aritmetik ortalamasının 19,3571, standart

sapmasının ise 2,51378 ; Empati aritmetik ortalamasının 10,9254 standart sapmasının 1,53680 ve Özkontrol aritmetik ortalamasının 9,3559 standart sapmasının ise 1,75122 olduğu görülmektedir.

Tablo 15'te SBDS/İS-ÖF ve Alt Ölçeklerinin Dağılımlarına İlişkin Bulgular verilmiştir.

Tablo 15. SBDS/İS-ÖF ve Alt Ölçeklerinin Dağılımlarına İlişkin Bulgular

	Aritmetik ortalama	Standart Sapma
SBDS-ÖF	82,8484	7,65334
İş birliği	26,5779	3,24546
Atılganlık	19,5144	2,69734
Empati	21,2418	2,17991
Öz kontrol	15,5984	2,12630

Tablo 15.'te 7 sınıf öğrencilerine uygulanan ölçekteki dağılımlar ise; İşbirliği puanlarının aritmetik ortalamasının 26,5779 standart sapmasının 3,24546; Atılganlık puanlarının aritmetik ortalamasının 19,5144, standart sapmasının 2,69734 olduğu; Empati aritmetik ortalamasının 21,2418 standart sapmasının 2,17991 ve Özkontrol aritmetik ortalamasının 15,5984 standart sapmasının ise 2,12630 olduğu görülmektedir.

4.2.1. Bazı Demografik Faktörlerle SBDS/TE-ÖF ve SBDS/İS-ÖF Ölçeklerinin Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Cinsiyet:

Tablo 16'da Cinsiyetle SBDS/İS-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişkinine Ait Bulgular sunulmuştur.

Tablo 16. Cinsiyetle SBDS/İS-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişkisine
Yönelik MANOVA Sonuçları

Etki		Değer	F	Hipotez sd	Hata sd	Sig
Intercept	Pillai's Trace	,992	7690,220(a)	4,000	239,000	,000
	Wilks' Lambda	,008	7690,220(a)	4,000	239,000	,000
	Hotelling's Trace	128,707	7690,220(a)	4,000	239,000	,000
	Roy's Largest Root	128,707	7690,220(a)	4,000	239,000	,000
Cinsiyet	Pillai's Trace	,022	1,344(a)	4,000	239,000	,254
	Wilks' Lambda	,978	1,344(a)	4,000	239,000	,254
	Hotelling's Trace	,022	1,344(a)	4,000	239,000	,254
	Roy's Largest Root	,022	1,344(a)	4,000	239,000	,254

SBDS/İS-ÖF alt ölçeklerinin puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, cinsiyete göre sosyal becerilere ait faktörlerin, anlamlı bir şekilde değişmediğini göstermiştir { Wilks Lambda= 0.978, F (1, 242)=1.34 p> .05}. Bu bulgu; işbirliği, atılganlık, empati ve öz kontrol puanlarından oluşan doğrusal bileşenlerden elde edilen puanların, cinsiyete göre değişmediğini göstermektedir.

Tablo 17. Cinsiyetle SBDS/TE-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişkisine
Yönelik MANOVA Sonuçları

Etki		Değer	F	Hipotez sd	Hata sd	Sig
Intercept	Pillai's Trace	,992	8484,395 (a)	4,000	289,000	,000
	Wilks' Lambda	,008	8484,395 (a)	4,000	289,000	,000
	Hotelling's Trace	117,431	8484,395 (a)	4,000	289,000	,000
	Roy's Largest Root	117,431	8484,395 (a)	4,000	289,000	,000
Cinsiyet	Pillai's Trace	,079	6,171(a)	4,000	289,000	,000
	Wilks' Lambda	,921	6,171(a)	4,000	289,000	,000
	Hotelling's Trace	,085	6,171(a)	4,000	289,000	,000
	Roy's Largest Root	,085	6,171(a)	4,000	289,000	,000

İşbirliği, Atılganlık, Empati ve Öz-kontrol faktör puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, erkek ve kız öğrencilerin bu faktörler bakımından anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır { Wilks Lambda= 0.921, F (1, 292)=6.17 p< .05}. Bu bulgu, sosyal becerilerin alt faktörlerinin puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak değişiklik gösterdiğine işaret etmektedir.

Tablo 18. Sosyal Beceri Alt Ölçekleri İle Cinsiyet Arasındaki Fark İlişkisine Dair ANOVA Sonuçları

		Kareler toplamı	sd	Ortalama kareler	F	Sig.
İşbirliği	Gruplar arası	185,712	1	185,712	17,577	,000
	Grup içi	3095,793	293	10,566		
	Total	3281,505	294			
Atılganlık	Gruplar arası	19,950	1	19,950	3,181	,076
	Grup içi	1831,550	292	6,272		
	Toplam	1851,500	293			
Empati	Gruplar arası	20,845	1	20,845	9,068	,003
	Grup içi	673,514	293	2,299		
	Toplam	694,359	294			
Özkontrol	Gruplar arası	34,074	1	34,074	11,508	,001
	Grup içi	867,553	293	2,961		
	Toplam	901,627	294			

* P< .05*

* P< .01

Tablo incelendiğinde, cinsiyetle sırasıyla işbirliği, empati ve öz-kontrol arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur F (1, 293)= 17.58, 9.1, 11.51 P< .01). Buna karşılık atılganlık ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır F (1, 293)= 3.18 P > .5). Bu bulgular, cinsiyete göre öz-kontrol, empati ve işbirliği puanlarının değiştiğini atılganlığın ise değişmediğini göstermektedir.

Jamyang-Tshering (2004:26) tarafından okul öncesi çocukların sosyal becerileri hakkında yapılan araştırmada; kızların erkeklerden farklı olarak sosyal becerileri daha sık sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Erkeklerin ise, kızlara göre daha sık

problem davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Standardize edilmiş SBDS (sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi) puanlarına bakıldığında, kızların puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek, erkeklerin de problem davranışlarının kızlardan yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmada, sosyal becerilerin 4. sınıfta cinsiyete göre farklılaştığı, fakat 7. sınıfta farklılaşmadığı görülmüştür. 4. sınıfta sosyal becerilerin cinsiyete göre farklılaştığı bulgusu, Jamyang-Tshering (2004) tarafından elde edilen bulgularla tutarlı iken, 7. sınıf için elde edilen bulgularla tutarsızdır.

Sosyo-Ekonomik Düzey:

Tablo 19’da Sosyo-Ekonomik Düzeyle SBDS/İS-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişkisine Ait Bulgular sunulmuştur.

Tablo 19. Sosyo-Ekonomik Düzeyle SBDS/İS-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişkisine Yönelik MANOVA Sonuçları

Etki		Değer	F	Hipotez sd	Hata sd	Sig
Intercept	Pillai's Trace	,989	5315,090 (a)	4,000	238,000	,000
	Wilks' Lambda	,011	5315,090 (a)	4,000	238,000	,000
	Hotelling's Trace	89,329	5315,090 (a)	4,000	238,000	,000
	Roy's Largest Root	89,329	5315,090 (a)	4,000	238,000	,000
Gelir	Pillai's Trace	,084	2,630	8,000	478,000	,008
	Wilks' Lambda	,917	2,640(a)	8,000	476,000	,008
	Hotelling's Trace	,089	2,650	8,000	474,000	,007
	Roy's Largest Root	,072	4,306(b)	4,000	239,000	,002

SBDS/İS-ÖF alt ölçeklerinin puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, cinsiyete göre sosyal becerilere ait faktörlerin anlamlı olarak farklılaşmadığını göstermiştir { Wilks Lambda= 0.917, F (2, 242)=2.64 p< .05}. Bu bulgu işbirliği, atılganlık, empati ve öz kontrol puanlarından oluşan doğrusal bileşenlerden elde edilen puanların sosyo-ekonomik düzeye göre değişmediğini göstermektedir.

Tablo 20. 7.Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Alt Ölçekleri Puanları İle Sosyo-Ekonomik Düzeyleri Arasındaki Fark İlişkisine Dair ANOVA Sonuçları

		Kareler toplamı	sd	Ortalama kareler	F	Sig.
Atılganlık	Gruplararası	103,573	2	51,786	5,082	,007
	Grupiçi	2455,948	241	10,191		
	Toplam	2559,520	243			
Özkontrol	Gruplararası	18,993	2	9,496	1,312	,271
	Grupiçi	1743,991	241	7,236		
	Toplam	1762,984	243			
Empati	Gruplararası	40,231	2	20,116	4,350	,014
	Grupiçi	1114,502	241	4,624		
	Toplam	1154,734	243			
İşbirliği	Gruplararası	46,653	2	23,327	5,344	,005
	Grupiçi	1051,986	241	4,365		
	Toplam	1098,639	243			

** P< .01

Tablo incelendiğinde, sosyo-ekonomik düzey ile atılganlık, empati ve işbirliği arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur F (2, 242)= 5.08, 4.35, 5.34 , P< .01). Buna karşılık öz-kontrol ile sosyo-ekonomik düzey arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; sosyo-ekonomik düzeye göre atılganlık, empati ve işbirliği puanlarının değiştiği görülmektedir.

Tablo 21’de, sosyo-ekonomik düzeyle SBDS/TE-ÖF alt ölçekleri arasındaki fark ilişkisine ait bulgular sunulmuştur.

Tablo 21. Sosyo-Ekonomik Düzeyle SBDS/TE-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişkisine Yönelik MANOVA Sonuçları

Etki		Değer	F	Hipotez sd	Hata sd	Sig
Intercept	Pillai's Trace	,985	4890,708 (a)	4,000	288,000	,000
	Wilks' Lambda	,015	4890,708 (a)	4,000	288,000	,000
	Hotelling's Trace	67,927	4890,708 (a)	4,000	288,000	,000
	Roy's Largest	67,927	4890,708 (a)	4,000	288,000	,000
	Root		(a)			
Gelir	Pillai's Trace	,017	,620	8,000	578,000	,761
	Wilks' Lambda	,983	,618(a)	8,000	576,000	,763
	Hotelling's Trace	,017	,616	8,000	574,000	,764
	Roy's Largest	,011	,825(b)	4,000	289,000	,510
	Root					

SBDS/TE-ÖF alt ölçeklerinin puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, sosyo-ekonomik düzeye göre sosyal becerilere ait faktörlerin anlamlı olarak farklılaşmadığını göstermiştir { Wilks Lambda= 0.983, F (2, 291)= .62 p< .05}. Bu bulgu; işbirliği, atılganlık, empati ve öz kontrol puanlarından oluşan doğrusal bileşenlerden elde edilen puanların, sosyo-ekonomik düzeye göre değişmediğini göstermektedir.

Tablo 22. 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Alt Ölçekleri Puanları İle Sosyo-Ekonomik Düzeyleri Arasındaki Fark İlişkisine Dair ANOVA Sonuçları

		Kareler toplamı	Sd	Ortalama kareler	F	Sig.
Atılganlık	Gruplararası	3,976	2	1,988	,177	,838
	Grupiçi	3277,530	292	11,224		
	Toplam	3281,505	294			
Özkontrol	Gruplararası	10,617	2	5,308	,839	,433
	Grupiçi	1840,883	291	6,326		
	Toplam	1851,500	293			
Empati	Gruplararası	,650	2	,325	,137	,872
	Grupiçi	693,709	292	2,376		
	Toplam	694,359	294			
İşbirliği	Gruplararası	4,373	2	2,186	,712	,492
	Grupiçi	897,255	292	3,073		
	Toplam	901,627	294			

Tablo incelendiğinde, sosyo-ekonomik düzeyle işbirliği, atılganlık, empati ve öz-kontrol arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır $F(2, 292) = .18, .84, .14, .49$ ($P > .05$). Bu bulgular, sosyo-ekonomik düzeye göre atılganlık, empati, öz-kontrol ve işbirliği puanlarının değişmediğini göstermektedir.

Çocuklarda sosyal yeterliği araştıran pek çok çalışma bulunmaktadır. Bununla beraber sosyo-ekonomik düzeyin, çocukların sosyal beceri eksikliği üzerindeki rolü merak edilen bir konu olmuştur. Ekonomik ve kültürel faktörlerin sosyal yeterlilikle ilgili olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır. McLoyd (1988) fakir ve alt sosyo-ekonomik düzeyde olan çocukların, orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklara göre yüksek oranda duygusal ve davranışsal problemler yaşadıklarını rapor etmiştir. Ramsey

(1998) sosyo-ekonomik düzeyin çocukların sosyal stratejileri kullanma biçimleriyle ilgili olabileceğini öne sürmüştür. Bu iddiaya göre; alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların problem çözmede orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklara göre daha hırçın ve saldırgan davrandıklarını ortaya koymuştur. Bunun yanında Seven (2006), içselleşmiş sosyal problem davranışlarıyla sosyo-ekonomik düzey arasında anlamlı farklılıklar bulmuştur.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular McLoyd (1988), Ramsey (1988) ve Seven (2006)'in görüşleriyle tutarsız görünmektedir.

4.2.2. Araştırma Dâhilindeki Okullarda Eğitim Gören Çocukların Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeyleri

Tablo 23 'te araştırmaya alınan okullardaki eğitim gören çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleriyle, SBDS/İS-ÖF alt ölçekleri arasındaki fark ilişkisine ait bulgular sunulmuştur.

Tablo 23. Araştırmaya Alınan Okullarda Eğitim Gören Çocukların Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeyleriyle SBDS/İS-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişkisine Yönelik MANOVA Sonuçları

Etki		Değer	F	Hipotez sd	Hata sd	Sig
Intercept	Pillai's Trace	,991	6968,995 (a)	4,000	239,000	,000
	Wilks' Lambda	,009	6968,995 (a)	4,000	239,000	,000
	Hotelling's Trace	116,636	6968,995 (a)	4,000	239,000	,000
	Roy's Largest Root	116,636	6968,995 (a)	4,000	239,000	,000
Okul	Pillai's Trace	,024	1,480(a)	4,000	239,000	,209
	Wilks' Lambda	,976	1,480(a)	4,000	239,000	,209
	Hotelling's Trace	,025	1,480(a)	4,000	239,000	,209
	Roy's Largest Root	,025	1,480(a)	4,000	239,000	,209

SBDS/İS-ÖF alt ölçeklerinin puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, araştırmaya alınan okullarda eğitim gören çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyine göre, sosyal becerilere ait faktörlerin anlamlı olarak farklılaşmadığını

göstermiştir { Wilks Lambda= 0.976, F (2, 242)= 1.48 p< .05}. Bu bulgu; işbirliği, atılganlık, empati ve öz kontrol puanlarından oluşan doğrusal bileşenlerden elde edilen puanların, araştırmaya alınan okullarda okuyan çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre değişmediğini göstermektedir.

Tablo 24. 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Alt Ölçekleri Puanları İle Okullarda Okuyan Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeyleri Arasındaki Fark İlişkisine Dair ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	F	Sig.	
Atılganlık	Gruplararası	27,555	1	27,555	2,634	,106
	Grupiçi	2531,966	242	10,463		
	Toplam	2559,520	243			
Özkontrol	Gruplararası	2,079	1	2,079	,286	,594
	Grupiçi	1760,905	242	7,276		
	Toplam	1762,984	243			
Empati	Gruplararası	2,588	1	2,588	,544	,462
	Grupiçi	1152,145	242	4,761		
	Toplam	1154,734	243			
İşbirliği	Gruplararası	,155	1	,155	,034	,854
	Grupiçi	1098,485	242	4,539		
	Toplam	1098,639	243			

Tablo incelendiğinde, araştırma dahilindeki okullarda okuyan öğrencilerin ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleriyle; sırasıyla atılganlık, öz-kontrol, empati ve işbirliği arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır F (1, 242)= 2.63, .29, .54, .03 P> .05). Bu bulgular, ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre, öğrencilerin atılganlık ve işbirliği, empati ve öz-kontrol puanlarının değişiklik göstermediğini ortaya koymaktadır

Tablo 25’te araştırmaya alınan okullarda okuyan öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleriyle SBDS/TE-ÖF alt ölçekleri arasındaki fark ilişkisine ait bulgular sunulmuştur.

Tablo 25. *Araştırmaya Alınan Okullarda Okuyan Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeyleriyle SBDS/TE-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişkisine Yönelik MANOVA Sonuçları*

Etki		Değer	F	Hipotez sd	Hata sd	Sig
Intercept	Pillai's Trace	,991	7696,772 (a)	4,000	288,000	,000
	Wilks' Lambda	,009	7696,772 (a)	4,000	288,000	,000
	Hotelling's Trace	106,900	7696,772 (a)	4,000	288,000	,000
	Roy's Largest Root	106,900	7696,772 (a)	4,000	288,000	,000
Okul	Pillai's Trace	,080	2,995	8,000	578,000	,003
	Wilks' Lambda	,921	3,043(a)	8,000	576,000	,002
	Hotelling's Trace	,085	3,051	8,000	574,000	,002
	Roy's Largest Root	,076	5,484(b)	4,000	289,000	,000

İşbirliği, Atılganlık, Empati ve Öz-kontrol faktör puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, sosyo-ekonomik düzey bakımından farklı okullardaki öğrencilerin, bu faktörler bakımından anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır { Wilks Lambda= 0.921, F (2, 291)=3.05 p< .05}. Bu bulgu, sosyal becerilerin alt faktörlerine ait puanların, okullarda okuyan öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı olarak değişiklik gösterdiğine işaret etmektedir.

Tablo 26. 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Alt ölçekleri Puanları İle Okullarda Okuyan Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeyleri Arasındaki Fark İlişkisine Dair ANOVA Sonuçları

		Kareler toplamı	sd	Ortalama kareler	F	Sig.
Atılganlık	Gruplararası	132,176	2	66,088	6,128	,002
	Grupiçi	3149,329	292	10,785		
	Toplam	3281,505	294			
Özkontrol	Gruplararası	102,333	2	51,167	8,512	,000
	Grupiçi	1749,167	291	6,011		
	Toplam	1851,500	293			
Empati	Gruplararası	,357	2	,178	,075	,928
	Grupiçi	694,002	292	2,377		
	Toplam	694,359	294			
İşbirliği	Gruplararası	7,989	2	3,995	1,305	,273
	Grupiçi	893,638	292	3,060		
	Toplam	901,627	294			

Tablo incelendiğinde; öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleriyle atılganlık ve işbirliği arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur $F(2, 292) = 6.13, .51 P < .01$. Buna karşılık, öğrencilerin öz-kontrol ve empati puanlarıyla, okullarda öğrenim gören öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır $F(2, 292) = 1.31, .08 P > .05$. Bu bulgular, okullarda okuyan öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre, öğrencilerin atılganlık ve işbirliği beceri puanlarının değişiklik gösterdiğini; buna karşılık empati ve öz-kontrol puanlarının değişiklik göstermediğini ortaya koymaktadır.

4.2.3. Sosyal Bilgiler Ders Notuyla SBDS/TE-ÖF ve SBDS/İS-ÖF Ölçeklerinin Toplam Puanları ve Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkilere İlişkin Bulgular

Tablo 27. SBDS/İS-ÖF ve Alt Ölçekleri Puanları İle Sosyal Bilgiler Puanları Arasındaki Korelasyonlar (N=244)

	Atılganlık	Öz-kontrol	İşbirliği	Empati	Sosyal Beceriler
Pearson Korelasyon	,49**	,45**	,38**	,41**	,57**
Anlamlılık Düzeyi (p)	.000	.000	.000	.000	.000

** p<.01

Tablo incelendiğinde toplam sosyal beceri ve alt ölçekleri puanlarıyla sosyal bilgiler ders başarısı arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir (Atılganlık $r= 0.49$, Öz-kontrol $r= 0,45$, İşbirliği $0,38$, Empati $0,41$, Sosyal Beceriler= $0,57$, $p < .01$). Buna göre; sosyal bilgiler ders notları arttıkça sosyal beceri düzeyinin arttığı söylenilebilir. Bu bulgular, sosyal bilgiler ders notlarıyla sosyal beceri ve alt ölçekleri arasında dikkate değer anlamlı ilişkilerin bulunduğunu ortaya koyarak; sosyal beceri düzeyinin, sosyal bilgiler ders notlarına göre kestirilebileceğini göstermektedir.

Tablo 28. SBDS/TE-ÖF ve Alt Ölçekleri Puanları ile Sosyal Bilgiler Puanları Arasındaki Korelasyonlar (N=294)

	Atılganlık	Öz-kontrol	İşbirliği	Empati	Sosyal Beceriler
Pearson Korelasyon	,31**	,23**	,31**	,22**	,37**
Anlamlılık Düzeyi (p)	.000	.000	.000	.000	.000

** p<.01

Tablo incelendiğinde, toplam sosyal beceri ve atılganlık ve işbirliği becerileri puanlarıyla; sosyal bilgiler ders başarısı arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir (Atılganlık $r= 0.31$, İşbirliği $0,31$, Sosyal Beceriler= $0,37$, $p < .01$). Diğer taraftan, Öz-kontrol ve Empati becerileri ile sosyal bilgiler ders başarısı arasında düşük düzeyde ilişki bulunmuştur (Öz-kontrol $r= 0.23$, Empati $0,22$, $p < .01$). Buna göre; sosyal bilgiler ders notları arttıkça, sosyal beceri düzeyinin arttığı söylenebilir. Bu bulgular, sosyal bilgiler ders notlarıyla sosyal beceri ve alt ölçekleri arasında dikkate değer anlamlı ilişkilerin bulunduğunu ortaya koyarak; sosyal beceri düzeyinin, sosyal bilgiler ders notlarına göre kestirilebileceğini göstermektedir.

Ruggiero (2002), düşük gelirli ailelerin çocuklarının akademik başarılarıyla sosyal beceri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Sonuçlar sosyal becerilerin matematik ve okuma derslerindeki başarıya etkisinin olmadığını göstermiştir.

Bu araştırmadaki bulgular Ruggiero (2002)'nin bulgularıyla çelişmektedir.

4.2.4. Sosyal Bilgiler Ders Notuyla SBDS/TE-ÖF ve SBDS/İS-ÖF Ölçeklerinin Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Tablo 29. 7. Sınıf Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Ders Notlarıyla SBDS/İS-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişkisine Yönelik MANOVA Sonuçları

Etki		Değer	F	Hipotez sd	Hata sd	Sig
Intercept	Pillai's Trace	,993	8401,808 (a)	4,000	236,000	,000
	Wilks' Lambda	,007	8401,808 (a)	4,000	236,000	,000
	Hotelling's Trace	142,404	8401,808 (a)	4,000	236,000	,000
	Roy's Largest Root	142,404	8401,808 (a)	4,000	236,000	,000
Nott	Pillai's Trace	,391	6,471	16,000	956,000	,000
	Wilks' Lambda	,626	7,464	16,000	721,630	,000
	Hotelling's Trace	,569	8,343	16,000	938,000	,000
	Roy's Largest Root	,518	30,930(b)	4,000	239,000	,000

İşbirliği, Atılganlık, Empati ve Öz-kontrol faktör puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, sosyal bilgiler ders başarısının bu faktörler bakımından anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır { Wilks Lambda= 0.926, F (2, 242)=7.46 p< .01}. Bu bulgu, sosyal becerilerin alt faktörlerine ait puanların sosyal bilgiler ders başarısına göre anlamlı olarak değişiklik gösterdiğine işaret etmektedir.

Tablo 30. 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Alt Ölçekleri Puanları İle Sosyal Bilgiler Ders Başarıları Arasındaki Fark İlişkisine Dair ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	sd	Ortalama kareler	F	Sig.
Atılganlık					
Gruplararası	623,031	4	155,758	19,224	,000
Grupiçi	1936,489	239	8,102		
Toplam	2559,520	243			
Özkontrol					
Gruplararası	383,450	4	95,863	16,608	,000
Grupiçi	1379,533	239	5,772		
Toplam	1762,984	243			
Empati					
Gruplararası	198,027	4	49,507	12,368	,000
Grupiçi	956,706	239	4,003		
Toplam	1154,734	243			
İşbirliği					
Gruplararası	169,964	4	42,491	10,935	,000
Grupiçi	928,675	239	3,886		
Toplam	1098,639	243			

Tablo incelendiğinde, sosyal bilgiler ders başarısıyla sosyal beceri alt ölçekleri olan atılganlık, öz-kontrol, empati ve işbirliği arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur F (2, 242)= 19,22, 16,61, 12,37, 10,94 P< .01). Bu bulgular, sosyal bilgiler ders başarısına göre öğrencilerin atılganlık, öz-kontrol, empati ve işbirliği beceri puanlarının değişiklik gösterdiğini göstermektedir.

Tablo 31. 4. Sınıf Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Ders Notlarıyla SBDS/TE-ÖF Alt Ölçekleri Arasındaki Fark İlişkisine Yönelik MANOVA Sonuçları

	Değer	F	Hipotez sd	Hata sd	Sig
Intercept Pillai's Trace	,979	3339,915 (a)	4,000	286,000	,000
Wilks' Lambda	,021	3339,915 (a)	4,000	286,000	,000
Hotelling's Trace	46,712	3339,915 (a)	4,000	286,000	,000
Roy's Largest Root	46,712	3339,915 (a)	4,000	286,000	,000
Nott Pillai's Trace	,159	4,042	12,000	864,000	,000
Wilks' Lambda	,843	4,219	12,000	756,976	,000
Hotelling's Trace	,184	4,375	12,000	854,000	,000
Roy's Largest Root	,170	12,263(b)	4,000	288,000	,000
Root					

İşbirliği, Atılganlık, Empati ve Öz-kontrol faktör puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, sosyal bilgiler ders başarısının bu faktörler bakımından anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır { Wilks Lambda= 0.843, F (2, 242)=4.22 p< .05}. Bu bulgu, sosyal becerilerin alt faktörlerine ait puanların, sosyal bilgiler ders başarısına göre anlamlı olarak değişiklik gösterdiğine işaret etmektedir.

Tablo 32. 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Alt Ölçekleri Puanları İle Sosyal Bilgiler Ders Başarıları Arasındaki Fark İlişkisine Dair ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	sd	Ortalama kareler	F	Sig.
Atılganlık	Gruplararası	3	119,120	11,823	,000
	Grupiçi	290	10,075		
	Toplam	293			
Özkontrol	Gruplararası	3	62,421	10,852	,000
	Grupiçi	289	5,752		
	Toplam	292			
Empati	Gruplararası	3	12,849	5,682	,001
	Grupiçi	290	2,261		
	Toplam	293			
İşbirliği	Gruplararası	3	16,578	5,646	,001
	Grupiçi	290	2,936		
	Toplam	293			
Toplam					

Tablo incelendiğinde sosyal bilgiler ders başarısıyla, sosyal beceri alt ölçekleri olan işbirliği, atılganlık, empati ve öz-kontrol arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur $F(2, 292) = 11,82, 10,85, 5.68, 5.65$ $P < .01$). Bu bulgulara göre , sosyal bilgiler ders başarısına göre öğrencilerin atılganlık, öz-kontrol, empati ve işbirliği beceri puanlarının değişiklik gösterdiği söylenebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma; İlköğretim 4. ve 7. sınıfta eğitim gören çocukların sosyal becerileri düzeyleri ile akademik başarı durumları arasındaki ilişkinin belirlenerek, akademik başarı durumunun sosyal beceri düzeyine etkisini incelemek amacıyla, 2005–2006 öğretim yılında İzmir’de yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemini, tesadüfi örneklem ile seçilen beş okuldaki 532 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma, Genel Tarama Modelleri’nden olan İlişkisel Tarama Modeli’ndedir. Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Temel Eğitim Öğrenci Formu (Social Skills Rating System Elementary Student Form) 4. sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerini ölçmek için; 7. sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerini ölçmek için ise, Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi İkinci Seviye Öğrenci Formu (Social Skills Rating System Secondary Level Student Form) kullanılmıştır. Öğrencilerin akademik başarı puanları, okul müdürlüklerinden alınan Sosyal Bilgiler ders notlarıyla belirlenmiştir. Elde edilen veriler istatistiksel işlemler kullanılarak değerlendirilmiştir.

Örnekleme Alınan Çocukların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular:

Araştırmaya alınan 4.sınıf öğrencilerinin % 45’i kız, % 54.2’si erkektir. Bu öğrencilerin, %4.4’ünün 9 yaşında; %80.3’ünün 10 yaşında; %13.9’unun 11 yaşında; ve %1.4’ünün ise 12 yaşında olduğu tespit edilmiştir. Sosyo-ekonomik olarak düzey dağılımlarına bakıldığında ise, öğrencilerin ailelerinin %13,2’sinin alt sosyo ekonomik düzeyde; %69.5’inin orta sosyo-ekonomik düzeyde ve %17.3’ünün de üst sosyo-ekonomik düzede olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya alınan 7.sınıf öğrencilerinin ise; cinsiyete göre dağılımlarının; %49.2’si kız, % 50.8’i erkek; %1.6’sı 12 yaşında, %85.2’si 13 yaşında, %10.2’sinin 14 yaşında, %2.0’sinin 15 yaşında ve %0.8’inin de 16 yaşında olduğu belirlenmiş olup,

öğrenci ailelerinin sosyo-ekonomik dağılımlarının ise; %11.5'i alt sosyo-ekonomik seviyede, %54.5'i orta sosyo-ekonomik seviyede ve %34.0'ü de üst sosyo-ekonomik seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Ölçeklere Ait Dağılımlara İlişkin Bulgular:

SBDS-ÖF alt ölçeklerinin aritmetik ortalama, medyan ve çarpıklık değerleri bu ölçeklerin normal dağılım gösterdiğine işaret etmektedir.

Cinsiyet ile Bazı Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Analiz Sonuçları:

Cinsiyetle sosyal becerilere ait faktörler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$).

İşbirliği, Atılganlık, Empati ve Öz-kontrol faktör puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, erkek ve kız öğrencilerin bu faktörler bakımından anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, sosyal becerilerin alt faktörlerinin puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak değişiklik gösterdiğine işaret etmektedir.

Standardize edilmiş SBDS (Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi) puanlarına bakıldığında; kızların puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek, erkeklerin de problem davranışlarının kızlardan yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmada, sosyal becerilerin 4. sınıflarda cinsiyete göre farklılaştığı, fakat 7. sınıfta farklılaşmadığı görülmüştür.

Sosyal Beceri Düzeyleri ve Alt Ölçekleri Puanları ile Sosyal Bilgiler Ders Başarısı Arasındaki İlişkilere Dair Analiz Sonuçları:

Sosyal beceri ve alt ölçekleri puanlarıyla, sosyal bilgiler ders başarısı arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir ($p < .01$). Buna göre; sosyal bilgiler ders notları arttıkça, sosyal beceri düzeyinin arttığı söylenebilir.

Akademik başarıyla, sosyal beceriler ve sosyal becerilerin alt ölçekleri olan işbirliği, atılganlık ve öz-kontrol becerileri arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir ($p < .01$).

Çocukların Demografik Değişkenlere Göre Ölçeklerden Aldıkları Puanlara İlişkin Analiz Sonuçları:

Cinsiyete göre erkek ($p < .01$) ve kız ($p < .01$) çocuklarının her ikisinde de akademik başarıyla, sosyal beceriler arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir.

Sosyo-ekonomik düzeye göre akademik başarı ve sosyal beceri ilişkileri farklılık göstermiştir. Alt ($p < .01$) ve üst ($p < .01$) sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklarda akademik başarıyla sosyal beceriler arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, orta sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının akademik başarıları ile sosyal becerileri arasında düşük düzeyde pozitif ilişki belirlenmiştir ($p < .05$)

ÖNERİLER

Bu çalışma, ilköğretim çocuklarında sosyal becerilerin kestirilmesinde akademik başarı durumunun önemli bir gösterge olduğunu göstermiştir. Sosyal ve duygusal özelliklerin çocuğun sağlıklı kişilik oluşturmadaki önemi ve mutlu bir yaşam için gerekliliği, bu özelliklerin kritik unsurları olan akademik başarı ve sosyal becerileri ön plana çıkarmaktadır. Akademik başarı ve sosyal becerilere yönelik yapılacak çalışmalar; toplumda sağlıklı gelişim gösteren bireylerin artmasını, bilimsel alanda yapılacak değişik çalışmaların artmasını, ilköğretim müfredatında sosyal bilgiler dersi ile ilgili gerekli değişikliklerin yapılmasını sağlayacaktır. Bu doğrultuda anne-babalara, eğitimcilere ve araştırmacılara verilebilecek öneriler aşağıda sunulmuştur.

Anne-Babalara Yönelik Öneriler

Araştırmanın en önemli bulgusu olan sosyal beceri durumunun çocuğun akademik başarısına olan etkisi sosyal becerilerin güvenli bir yapıda oluşmasının çocuğun sosyal gelişimi için önemli olduğunu göstermektedir.

Okul öncesi kurumlara devam eden çocukların anne ve babaları, çocuklarının akademik başarılarının ve sosyal becerilerinin gelişimi için çocuklarıyla hem evde hem de okulda samimi olarak ilgilenmelidirler. Çocuklarının öğretmenleriyle işbirliği yapıp

okul ve evde tutarlı davranışlar sergilenmesi için çaba göstermeleri faydalı olacaktır. Diğer taraftan ebeveynler, çocuklarının okuldaki sosyal deneyimlerini takip etmeli; bu deneyimlerin pekiştirilmesine ve geliştirilmesine çalışılmalıdırlar.

Çalışan ebeveynlerin yoğun iş temposuna sahip olmaları çocuklarına ayırdıkları zamanı azaltabilmektedir. Ebeveynlerin çocuklara sağladıkları maddi olanakların yanında, manevi olarak yanlarında bulunmaları ve beraber zaman geçirmeleri de önemli görülmektedir. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarıyla sosyal faaliyetlerde bulunmaları, çocuklarıyla birlikte değişik sosyal çevrelere girmeleri çocukların hem ebeveynlerine olan güven ilişkilerini geliştirecek; hem de çocuğa sosyal becerileri değişik çevrelerde öğrenme ve geliştirme şansı verecektir.

Eğitimcilere Yönelik Öneriler:

Okul öncesi çağda çocukların akademik başarısı ve sosyal becerileri için ebeveyninden sonra gelen diğer önemli kişi öğretmendir. Öğretmenin öğrenciyle olan sosyal ilişkisi, çocuğun okula karşı olan ilgisini ve akademik başarısını şekillendirecektir. Bunun yanında, öğretmenin model olma durumu da sosyal becerilerin öğrenilmesi ve geliştirilmesi için kritik öneme sahiptir. Bu nedenlerle, öğretmenin çocuklarla etkileşimlerinde adil olması, olumlu model sunması ve çocuklar arası ilişkilerde tutarlı olması gerekir. Öğretmen ayrıca, çocukların sosyal becerilerini geliştirici etkinlikler düzenlemeli, çocukların aileleriyle sürekli işbirliği yapmalı ve çocukların sosyal davranışlarını düzenli olarak gözleyerek olumsuz durumlarda önlemler almalıdır.

Gerek okul öncesi çağda, gerekse ilerleyen eğitim kademelerinde çocukların ve yetişkinlerin sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programları düzenlenmeli, eğitim programlarında sosyal beceriler ön planda tutulmalıdır. Sosyal bilgiler derslerinde sosyal becerileri geliştirmeye yönelik konular daha somut bir şekilde sunulmalı ve çocuğun bu konuları ezberleyerek değil bizzat uygulayarak kazanması sağlanmalıdır.

Ailelerin, çocukların akademik başarıları ve sosyal beceriler konularında bilinçlendirilmesinde faydalı olacak aile danışma merkezleri, psikolojik danışma ve

rehberlik hizmetleri ve anne-baba okulları yurt içinde yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca çocuklarla iletişim, derslere karşı çocukların ilgisi çocuk bakımı, sosyal beceri gelişimi vb. konularda toplumu bilinçlendirmeye yönelik seminer ve konferans gibi etkinlikler desteklenmelidir.

Araştırmacıya Yönelik Öneriler

Bu araştırma ilköğretime devam eden 4. ve 7. sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Benzer araştırmalar farklı yaş gruplarıyla yapılarak karşılaştırmalar yapılabilir. Bununla birlikte okul öncesinde eğitim alan ve almayan çocuklar da örnekleme katılarak okul öncesi eğitimin bu eğitimi alan çocukların almayanlara göre akademik başarıları ve sosyal becerileri üzerindeki değişiklik incelenebilir.

Çocuklarda akademik başarıların ve sosyal becerilerinin gelişimiyle ilgili daha güvenilir bilgiler almak için uzunlamasına çalışmalar yapılabilir. Çocuklar ileriki eğitim süreçleri boyunca takip edilebilir ve eğitim düzeyi arttıkça ortaya çıkabilecek farklılıklar incelenebilir

Daha fazla çocuğun akademik başarı durumunun tespit edilebilmesi için geniş örnekleme çocuklar incelenebilir. Bununla birlikte, çocukların yetiştikleri ortamların akademik başarı durumuna etkisi araştırılabilir. Bu amaçla aile tipi, kültürel özellikler gibi faktörlerin akademik başarı ve sosyal beceri durumlarının gelişimine etkisi incelenebilir.

Araştırma kapsamında çocukların sosyal becerileriyle ilgili bilgiler sadece öğrencilerden toplanmıştır. Yapılacak yeni araştırmalarda öğrencilerin yanında çocukla etkileşimde bulunan öğretmen, anne-baba, arkadaş gibi bilgi kaynaklarından da bilgi toplanması bulguların güvenilirliğini arttıracaktır.

Bu araştırmada, akademik başarı ve sosyal becerilerle ilişkili olarak ele alınmayan kardeş sayısı, anne ve babanın eğitim durumu ve öğretmen faktörleriyle ilgili de araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- AİNSWORTH, M. S. D. (1979). Infant-Mother Attachment. **American Psychologist**, 34, 10, 932-937.
- AİNSWORTH, M. S. D, BLEHAR, M. C., WATERS E., WALL S. (1978). **Patterns of Attachment: A psychological study of the Strange Solution**. NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- ALLEN J. P., MARSH P., MCFARLAND C. ve Başkaları (2002). Attachment and Autonomy as Predicors of the Development of Social Skills and Delinquency During Midadolescence, **Journal o Consulting and Clinical Psychology**, 70. 1 56-66.
- ALLEN, J.. P., MOORE, C. M., KUPERMİNC, G. P., BELL, K.. L. (1998). Attachment And Adolescent Psychosocial Functioning. **Child Development**, 69, 1406-1419.
- ANDERSON, J. C. and GERBING, D. W. (1984). The Effect Of Sampling Error On Convergence, İmproper Solutions, And Goodness-Of-Fit İndices For Maximum Likelihood Confirmatory Factor Analysis. **Psychometrika**, 49, 155-173.
- ANDERSON, S., MESSİCK, S. (1974). Social Competency İn Young Children. **Developmental Psychology**, 10, 282 – 293.
- ASHER, S. (1985). An Evolving Paradigm İn Social Skill Training Research With Children. In B.H. Schneider, K. H. Rubin & J. E. Ledingham (Eds.), **Children’s Peer Relations: Issues İn Assessment And İntervention** (157–174), New York: Springer-Verlag.
- ATILGAN ,G. (2001). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden ve Etmeyen İlköğretim 1. Kademe ve 1. Devre Öğrencilerinin Sosyal Beceri Özelliklerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- ATKINSON, L., ZUCKER, K. (1997). **Attachment and Psychopathology**. NY: Guilford Press.
- ATTILÍ, Grazia (1990). Successful And Disconfirmed Children In The Peer Group: Indices of Social Competence within an Evolutionary Perspective. **Human Development**, 33, 238–249.
- AYDIN, A.G. (1985). Sosyal Başarı Eğitimi ile Sosyal Beceri Eğitiminin Çocuklarda Öğrenilmiş Çaresizlik Davranışının ortadan Kaldırılmasına Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara : Hacettepe Üniversitesi.
- BAUMEISTER, R. F., VOHS, K. D. (2004). **Handbook of Self-Regulation: Research, Theory, and Applications**, NY: Guilford Press.
- BELSKY, J., CASSIDY, J. (1994). Attachment: Theory and evidence. In M. Rutter & D. Hay (Ed.), **Development Through Life: A Handbook for Clinicians** (373-402). Oxford: Blackwell.
- BELSKY, J., NEZWORSKI, T. (Ed.) (1988). **Clinical Implications of Attachments**. NY: Lawrence Erlbaum Associates.
- BELSKY J., ROVINE M. (1987). Temperament and Attachment Security in the Strange Situation: An Empirical Approachment. **Child Development**, 58, 787-795,
- BENNETT, M. S. (2002). Adolescent Conduct Problems: The Result of Insecure Child-Parent Attachments Mediated by Poor Emotion Regulation and Inadequate Social skills. Ph.D Thesis, ABD: Seattle Pacific University.
- BLEVINS, K. R. (Ed.) (2006). **Taking Stock: The Status of Criminological Theory**. NJ: Transaction Publishers.
- BOOTH C. L., ROSE-KRASNOR L., RUBIN, K. H. (1991). Relating Preschoolers' Social Competence and their Mothers' Parenting Behaviors to Early Attachment Security and High-Risk Status, **Journal of Social and Personal Relationships**, Vol. 8, No. 3, 363-382.

- BOWLBY, J. (1969). Attachment, Vol. 1 of Attachment and Loss. London: Hogarth Press.
- BOWLBY, J. (1973). **Separation: Anxiety & Anger. Vol. 2 of Attachment and Loss.** London: Hogarth Press; New York: Basic Books.
- BOWLBY, J. (1979). Psychoanalysis as art and science., **Int. Rev. Psychoanal.** 6:3-14.
- BOWLBY, J.. (1980). **Loss: Sadness & Depression, in Vol. 3 of Attachment and Loss.** London, NY: Hogarth Press.
- BOWLBY, J. (1988) **A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development.** NY: Basic Books.
- BRYAN, T. H. (1991). Selection İn Research On Learning Disabilities: A View From The Social Side. **Learning Disability Quarterly**, 14, 297-301.
- BUSH, Y. R. (2001). **Bonding and Attachment.** London, NY:Trafford Publishing.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2006). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı.** (Altıncı baskı). Ankara: Pegem Yayinevi.
- CALDERALLA, P. ve MERRELL, K. W. (1997). Common Dimensions of Social Skills of Children and Adolescents: A Taxonomy of Positive Behaviors. **School Psychology Review**, 26, 264-278).
- CARR, D. (Ed.), STEUTEL J. W. (Ed.) (1999). **Virtue Ethics and Moral Education** NY:Routledge.
- COLMAN Rebecca A, THOMPSON, Ross A. (2002). Attachment Security and the Problem-Solving Behaviors of Mothers and Children. **Merrill - Palmer Quarterly** . 48, 337-359.
- CRİTTENDEN, P.M., CLAUSSEN, A.H. (2003). **The Organization of Attachment Relationships,**Cambridge: Cambridge University Press.

- CROCKENBERG, S.B. (1981). Infant Irritability, Mother Responsiveness, and Social Support Influences on the Security of Infant-Mother Attachment. **Child Development**. 52 857-65.
- CROCKENBERG, S.C., JACKSON, S. ve LANGROCK, A.M. (1996). Effects of Parenting And Gender On Children's Social Competence. In M. Killen (Vol. Ed.), **New Directions In Child Development: -Children's Autonomy, Social Competence, And Interactions With Adults And Other Children**. 73, 41-56, San Francisco, CA:
- ÇAKIL, N. (1998). Grupla Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri Üzerindeki Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- ÇETİN, F., BİLBAY A.A., KAYMAK D.A. (2003). **Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler**. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- DİKMEER- ALTINOĞLU, D.İ. (1997). Sosyal Beceri Eğitiminin Sosyal İçedönük Ergenlerin İçe Dönüklük Düzeyine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DİPERNA J.C., VOLPE, R.J. (2005). Self-Report on The Social Skills Rating System: Analysis of Reliability and Validity for an Elementary Sample. **Psychology in the Schools**, 42(4),, 345-354.
- DODGE, K.A. (1985). Facets of Social Interaction And The Assessment of Social Competence İn Children. In B. Schneider, K. H. Rubin, & J. Ledingham (Eds.), **Children's peer relations: Issues in assessment and intervention** (3–22). New York:
- DUCK, S. (1989). Socially Competent Communication And Relationship Development. In B. H. Schneider, G. Attili, J. Nadel, & R. Weissberg (Ed.), **Social Competence İn Developmental Perspective** (91–106). Dordrecht: Kluwer.

- ELLIOTT, S.N., BARNARD, J., GRESHAM, F.M. (1989). Preschoolers' Social Behavior: Teachers' and Parents' Assessments. **Journal of Psychoeducational Assessment**, 7, 223-234.
- FORD, M.E. (1982). Social Cognition And Social Competence In Adolescence. **Developmental Psychology**, 18, 323–340.
- FORMAN, S.G. (1987). **School Based Affective and Social Interventions**. NY: The Haworth Press.
- FRIEDMAN, D.H. (1998). Social Skills And Problem Behaviors of Adolescents With Learning Disabilities With And Without Attention/Impulsivity Problems: A Comparison of Teacher And Student Perceptions. Ph. D. Thesis. ABD: Rutgers-The State University of New Jersey.
- GOLDFRIED, M.R. and D'ZURILLA T.J. (1969). A Behavioral-Analytic Model for Assessing Competence. In C. Spielberger (Ed.), **Current topics in clinical and community psychology**, 1 (151–196). New York: Academic.
- GOTTMAN, J. , GONSO, J. and RASMUSSEN, B. (1975). Social Interaction, Social Competence And Friendship In Children, **Child Development** 46, 709-717.
- GRESHAM, F.M. (1988). Social Skills: Conceptual And Applied Aspects Of Assessment, Training, And Social Validation, In J. C. Witts, S.N. Elliot, & F.M.Gresham (Ed.), **Handbook Of Behaviour Therapy In Education**, 523-546. New York: Plenum Press.
- GRESHAM, F.M. and ELLIOTT, S.N. (1984). Assessment And Classification Of Children's Social Skills: A Review Of Methods And Issues. **School Psychology Review**. 13(3), 292-301.
- GRESHAM, F.M. and ELLIOTT, S N. (1987). The Relationship Between Adaptive Behaviour And Social Skills: Issues In Definition And Assessment. **Journal of Special Education**, 21 (9), 167-181.

- GRESHAM, F.M., ELLIOTT, S.N. (1988). Teachers' Social Validity Ratings of Social Skills: Comparisons Between Mildly Handicapped And Nonhandicapped Children. **Journal of Psychoeducational Assessment**, 6, 255-234.
- GRESHAM, F M. and ELLIOTT, S.N. (1990). **Social Skills Rating System**. MN: Circle Pines, AGS.
- GRESHAM, F.M., MACMILLAN, D.L., BOCIAN, K.M. (1996). Learning Disabilities, Low Achievement, And Mild Mental Retardation: More Alike Than Different? **Journal of Learning Disabilities**, 29, 570-581.
- GRESHAM, F.M., NOELL, G.H., ELLIOTT, S.N. (1996). Teachers As Judges of Social Competence: A Conditional Probability Analysis. **School Psychology Review**, 25(1), 108 - 117.
- GRUSEC J.E. LYTTON, H.. (1988). **Social development: History, Theory and Research**. New York: Springer-Verlag.
- GÜNGÖR-AYTAR, A. (2002). Toplumsal ve Duygusal Gelişim. **Gelişim ve Öğrenme**. Ulusoy A. (Ed.). Ankara: Anı Yayınevi.
- HARGİE, O. (Ed.). (1986). **A handbook of communication skills**. New York: New York University Press.
- HARTUP, W.W. (1989). Social Relationships And Their Developmental Significance. **American Psychologist**, 44, 120–126.
- HARTUP, W.W. (1992). Having friends, making friends, and keeping friends: Relationships as educational contexts. ERIC Digest. Champaign, IL: **ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education**. ED 345 854.

- HAWKINS J.D., CATALANO R., MORRISON D., O'DONNELL J., Abbott R., DAY L. (1992). The Seattle Social Development Project: Effects Of The First Four Years On Protective Factors And Problem Behaviors. In J. McCord & R.Tremblay (ed.) **The Prevention Of Antisocial Behavior In Children**, New York, NY: Guilford: 139-161.
- HOPS, H. (1983). Children's Social Competence And Skills: Current Research Practices And Future Directions. **Behavior Therapy**, 14, 3-18.
- HOWES, C. (1987). Social Competence With Peers In Young Children: Developmental Sequences. **Developmental Review**, 7, 252-272.
- HOWES, C., and HAMILTON, C.E. (1992). Children's Relationships With Caregivers: Mothers And Child Care Teachers. **Child Development**, 63(4), 859-866.
- HOWES, C., RODNING, C., GALUZZO, C., ve MYERS, L. (1988). Attachment and Child Care: Relationships with Mother and Caregiver. **Early Childhood Research Quarterly**, 3, 403-416.
- HUBBARD, J. ve COÏE, J.. (1994). Emotional Correlates of Social Competence In Children's Peer Relationships. **Merrill-Palmer Quarterly**, 40, 1-20.
- HUGHES, J. (1990). Assessment of social skills: Sociometric and Behavioral Approaches. In Reynolds & R. Kamphaus (Eds.), **Handbook of psychological and educational assessment of children** (423-444). New York: Guilford.
- JAMYANG-TSHERING, K. (2004). Social Competence In Preschoolers: An Evaluation of The Psychometric Properties of The Preschool Social Skills Rating System (SSRS). Ph. D. Thesis, ABD: Pace University.
- JARVIS, Matt, RUSSELL, Julia (2002). **Key Ideas in Psychology**, Cheltenham, UK: Nelson Thornes.

- JÖRESKOG, K.G. & SÖRBOM, D. (1993). **LISREL 8: Structural equation modeling with the SIMPLIS command language**. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- KARASAR, N. (2003). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayınevi.
- KELLY J.A. (1982). **Social Skills Training: A Practical Guide for Intervention**. NY: Springer Publishing Company.
- KİNG, R. (2000). Classroom-Based Social Skills Training as Primary Prevention in Kindergarten: Teacher Ratings of Social Functioning. Ph. D. Thesis. ABD: University of Missouri.
- KLİNE, P. (2000). **An Easy Guide to Factor Analysis**. New York: Routledge.
- KOBAK, R.R., SCEERY, A. (1988). Attachment In Late Adolescence: Working Models, Affect Regulation, And Representations of Self And Others. **Child Development**, 59, 135-146.
- MARLOWE, H.A (1986). Social Intelligence: Evidence for Multidimensionality and Construct Independence. **Journal of Educational Psychology**, 78, 52- 58.
- MCCLELLAN D.E. and KATZ L.G. (1993). Young Children's Social Development: A Checklist. **ERIC Digest**. EDO-PS-93-6.
- MCFALL, W.T. (1982). Tooth Loss In 100 Treated Patients With Periodontal Disease. A Longterm Study. **Journal of Periodontology**. 53, 539–549.
- MCLOYD, V.C. (1998). Socioeconomic disadvantage and child development. **American Psychologist**, 53, 185-204.
- MUESER, K.T, BELLACK, A.S., MORRISON, R, WADE, J.H. (1990). Gender, Social Competence, And Symptomatology In Schizophrenia - A Longitudinal Analysis. **J. Abnorm. Psychol.** 99: 138, 1990.

- NEVCOMB A.F. BUKOWSKI, W.M. ve PATTEE, L. (1993). Children's Peer Relations: A Meta-Analytic Review Of Popular, Rejected, Neglected, Controversial And Average Sociometric Status. **Psychological Bulletin**, 113, 99–128.
- OBGU, J.U. (1981). Origins of Human Competence: a Cultural Ecological Perspective. **Child Development**, 52, 413–429.
- OPREA, L.M. (1998). The Relationship Of Authoritative Parenting Style Of Head Start Families And The Development Of Appropriate Social Skills In Preschool Children. Ph. D. Thesis, ABD: University of New Orleans.
- OWENS, G., CROWELL, J., PAN, H., TREBOUX, D., O'CONNOR, E.E., WATERS, E. (1995). The Prototype Hypothesis and the Origins of Attachment Working Models: Adult Relationships With Parents and Romantic Relationships. In E. Waters & G. Vaughn & G. Posada & K. Kondo-Ikemura (Eds.), **New Growing Points of Attachment. Monographs of the Society for Research in Child Development**. 60, 216-233.
- PAPALIA, D.E., OLDS S.W., FELDMAN, R.D. (2004). **A Child's World**, NY: The McGraw-Hill Companies.
- PARK, K.A., WATERS, E. (1989). Security of Attachment and Preschool Friendships, **Child Development**, 60, 1076-1081.
- PETTIT, G.S. , HARRIST, A.W., BATES, J.E., DODGE, K.A (1991). Family Interaction, Social Cognition And Children's Subsequent Relations With Peers At Kindergarten. **Journal of Social and Personal Relationships**, 8, 383-402.
- PIERREHUMBERT, B., IANNOTTI, R.J., CUMMINGS, E. M. (1989). Social Functioning With Mother And Peers At 2 And 5 Years: The Influence Of Attachment. **International Journal of Behavioral Development**. 12, 85-100.
- POWLESS, D.L., and ELLIOTT, S.N. (1993). Assessment of Social Skills of Native American Preschoolers: Teachers' and Parents' Ratings. **Journal of School Psychology**, 31, 293-307.

- RADKE-YARROW, M., CUMMINGS, E.M., KUCZYNSKI, L., CHAPMAN, M. (1985). Patterns Of Attachment In Two- And Three-Year-Olds In Normal Families And Families With Parental Depression. **Child Development**, 56, 884-893.
- RAMSEY, M. (1998). **Professional and Popular Medicine in France 1770:1830, The Social World of Medical Practice**. Cambridge: Cambridge University Press.
- RICE K.G. (1990). Attachment in Adolescence: A Narrative and Meta-analytic Review. **Journal of Youth and Adolescence**. 19 (5), 511-538.
- RICHARD J.D. (2002). Predicting Social Problem Solving Skills In Adolescents: The Role of Differentiation of Self and Attachment Security. Ph. D. Thesis. ABD: Pacific Graduate School of Psychology.
- RIGGIO, R.E. (1986). Assessment of Basic Social Skills. **Journal of Personality and Social Psychology**, 51 (3), 649-660.
- RINN, R.C., and MARKLE, A. (1979). Modification of Social Skill Deficits In Children. In A. S. Bellack & M. Heren (Eds.), **Research And Practice In Social Skills Training**. New York, NY: Plenum, 107-129.
- ROSE-KRASNOR, L. (1997). The Nature of Social Competence: A Theoretical Review. **Social Development**. 6, Number 1, 111-135(25).
- ROSE-KRASNOR L., RUBIN, K.H., BOOTH, C.L., COPLAN, R. (1996). The Relation of Maternal Directiveness And Child Attachment Security to Social Competence In Preschoolers. **International Journal of Behavioral Development**, 19, 309-325.
- RUBIN, K.H. and ROSE-KRASNOR, L. (1992). Interpersonal Problem Solving. In V. B. Van Hassett & M. Hersen (Eds.), **Handbook of Social Development** (283–323). New York: Plenum.

- RUGGIERO, T. (2002). Social Skills, Intelligence And Gender As Predictors Of Standardized Measures of Achievement And Teacher Ratings of Behaviours Associated With Learning. Ph. D. Thesis. ABD: Pennsylvania State Univesity.
- RYAN J.E. (2004). **Broken Spirits-Lost souls Loving Children with Attachment and bonding difficulties**. N.Y: İuniverse Star.
- SEVEN,S.YOLDAŞ,C. (2006). **Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi**, XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler, Muğla: 13-15 Eylül.
- SEVEN,S. (2006). **Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- SİMPSON J., RHOLES, S. (1998). **Attachment Theory And Close Relationship**. NY: The Guilford Press.
- SOLOMON, J., GEORGE, C. (1999). **Attachment Disorganization**, NY: The Guilford Press.
- SPELTZ, M.L. (1990). The Treatment Of Preschool Conduct Problems: An İntegration Of Behavioral And Attachment Concepts. In M.T. Greenberg, D. Cicchetti, & M.Cummings (Eds.), **Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention** (399-436). Chicago: University of Chicago Press.
- SPERLING, M.B, BERMAN W.H. (1994). **Attachment in Adults: Clinical and Developmental Perspectives**. NY: The Guilford Press.
- SROUFE, L.A. (1983). Infant-Caregiver Attachment And Patterns of Adaptation İn Preschool: The Roots of Maladaptation And Competence. In M. Perlmutter (Ed.), **Minnesota Symposium in Child Psychology, 16**, 41-91. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

- SROUFE, L. A. and FLEESON, J. (1986). Attachment And The Construction of Relationships. In W. Hartup and Z. Rubin (Ed.), **Relationships and Development**. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- TABACHNICK, B. G. and FIDELL, L.S. (2001). **Using Multivariate Statistics** (4th edition). Boston: Allyn and Bacon.
- TAYLOR A.R. and ASHER, S.R. (1984). Children's Goals And Social Competence: Individual Differences In A Game-Playing Context. In T. Field, J. L. Roopnarine, & M. Segal (Eds.), **Friendships In Normal And Handicapped Children** (53-80). Norwood, N.J:Ablex.
- THORNBERRY, T. (1994). Risk Factors for Youth Violence. In L. McCart (Ed.). **Kids and violence** (8-14). Washington, DC: National Governors Association.
- TOPUKCU, H.. (1982). Atılganlık Eğitimin İlkokul Çocuklarının Atılganlık Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TRİNKE, S.J. and BARTHOLOMEW, K. (1996). "The Relationship Between Adults' Attachment Hierarchies and Their Attachment Patterns" **International Conference on Personal Relationships**, Banff, Kanada, 4-8 Ağustos 1996.
- VAN IJZENDOORN, M.H., SAGI A. ve LAMBERMON M. (1992) The multiple Caretaker paradox:Data from Holland and İsrail. **New Directions for Child Development**, 57, 5-25.
- VAUGHN, B.E., EGELAND, B.R, SROUFE, L.A. and WATERS, E. (1979). Individual Differences In Infant-Mother Attachment at 12 And 18 Months: Stability and Change In Families Under Stress. **Child Development**, 50, 971-975
- VOLTAN-ACAR, N. (1980). Grupla Atılganlık Eğitiminin Bireyin Atılganlık Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

- WARREN, S.L., HUSTON, L., EGELAND, B., SROUFE, L. A. (1997). Child and adolescent anxiety disorders and early attachment. **Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry**, 36, 637-644.
- WATERS, E. (1995). The Attachment Q-Set. In E. Waters, B. E. Vaughn, G. Posada, & K. Kondo-Ikemura (Ed.) Caregiving, Cultural, And Cognitive Perspectives On Secure-Base Behavior And Working Models: New Growing Points of Attachment Theory And Research. **Monographs of the Society for Research in Child Development**, Nos. 2-3, 60, 234-246.
- WATERS, E., DEANE K.E. (1985). Defining And Assessing Individual Differences In Infant Attachment Relationships: Q-Methodology And The Organization Of Behavior. In I. Bretherton & E. Waters (Eds.), Growing Points In Attachment Theory And Research. **Monographs of The Society For Research In Child Development**, 50, 41-65.
- WATERS E., MERRICK S., TREBOUX D., CROWELL J. and ALBERSHEIM L. (2000). Attachment Security In Infancy and Early Adulthood: A twenty-year Longitudinal Study, **Child Development**, Vol 71, s 684-689.
- WATERS, E. , NOYES, D., VAUGHN, B. and RICKS, M. (1985). Q-Sort Definitions of Social Competence And Self-Esteem: Discriminant Validity And Related Constructs In Theory And Data. **Developmental Psychology**. 21, 508-522.
- WATERS, E., SROUFE, L. A. (1983). Social Competence As A Developmental Construct. **Developmental Review** , 3, 79-97.
- WATERS, E., WIPPMAN, J., SROUFE, L. A. (1979). Attachment, Positive Affect, And Competence In The Peer Group: Two Studies In Construct Validation. **Child Development**, 50, 821-829.
- WEINFELD, N., OGAWA, J.R., SROUFE, L.A. (1997). Early Attachment As a Pathway To Adolescent Peer Competence. **Journal of Research on Adolescence**, 7, 241-265 Jerome

- WEINSTEIN, E.A. (1969). The Development Of Interpersonal Competence. In D. Goslin (Ed.), **Handbook of Socialization Theory And Research** (753–775). Chicago: Rand McNally.
- WEISS, R.S. (1982). Attachment In Adult Life. In C. M. Parkes & J. Stevenson-Hinde (Eds.), **The Place of Attachment in Human Behavior** (171-184). New York: Basic.
- WELSH, J.A., BIERMAN, K.L. (1997). Social Competence. in Kagan, Jerome (Ed), Gall Susan B. (Ed) **Gale encyclopedia of Childhood and Adolescence**. NY: Thomson Gale.
- WHITE, R. (1979). Competence as an aspect of personal growth. In M. Kent & J. Rolf (Eds.), **Social competence in children** (5–22). Hanover, N.H.: University Press of New England.
- WILCOX, N.H. (2003). Social Competence And Self-Regulation As Mediators Of The Relationship Between Attachment And Adjustment Among Early Adolescents. Ph. D. Thesis. ABD: University of Missouri- Kansas City.
- WU, Fang (1992). Social Competence of Only-children in China: Association Among Maternal Attachment, Teacher Attachment, and Peer Relationship. Ph. D. Thesis, ABD: University of California.
- YÜKSEL, G. (1997). Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- YÜKSEL, G. (2004). **Sosyal Beceri Envanteri El Kitabı**. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- ZINC, J.E., ELIAS M.J. (1993). **Promoting Student Success Through Group Interventions**. NY: The Haworth Press.